

Принято решением
Педагогического совета:
Протокол № 1
от 01.09.2022 г..

Утверждаю
Заведующая МАДОУ
«Детский сад № 365»
Семина С. А.
Приказ № 113-О от 01.09.2022г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
воспитателя по обучению татарскому языку
МАДОУ «Детский сад № 365 комбинированного вида»
Авиастроительного района г. Казани
на 2022-2023 учебный год

Составитель: воспитатель по обучению
татарскому языку высшей квалификационной
категории **Нургалиева Мусфира Салиховна**

Эчтәлек

Аңлатма язуы.....	3
I Максат бүлеге (Целевой)	
1.1.Әһәмиятле характеристика (Значимые характеристики).....	5
1.2. Балаларны укыту – методик комплектлар кулланып ана теленә өйрәтү, рус телле балаларны татар теленә өйрәтү максатлары, бурычлар һәм ирешергә теләгән нәтижеләр (безне нәрсә шатландыра).....	5
II Эчтәлекле бүлек (Содержательный раздел)	
2.1. Комплекслы – тематиплан.....	17
2.1.1. Рус телле балаларга татар теле өйрәтүгә комплекслы – тематик план.....	17
2.1.2. Рус телле балаларга татар теле өйрәтүгә аудиоязмалар (кушымтада).....	17
2.1.3. Татар балаларына ана теле өйрәтүгә комплекслы тематикплан.....	34
2.2. Үзләштерү дәрәжәләре.....	47
2.2.1. “Татарча сөйләшәбез” укыту-методик комплекты буенча белем дәрәжәләре үсеше күрсәткечен билгеләү (кушымтада).....	47
2.2.2. Ана – теле буенча белем дәрәжәләре үсеше күрсәткечен билгеләү.....	50
2.2.3. Гомуми белем дәрәжәләре үсеше күрсәткечен билгеләү таблицасы (кушымтада).....	50
2.3. Методик эшнә оештыру, ата-аналар, балалар һәм тәрбиячеләр белән эш өчен еллык план (кушымтада).....	50
2.4. Этно – мәдәни төбәк бердәмлегә (кушымтада).....	50
III Оештыру бүлеге (Организационный)	
3.1. Материаллар.....	51
3.1.1. “Татарча сөйләшәбез” укыту методик комплекты буенча күрсәтмә, таратма материаллар (кушымтада).....	51
3.1.2. Мультимедиа ресурслар (кушымтада).....	51
3.2. Программа буенча материал кирәк – яраклар (кушымтада).....	51
3.3. Кулланылган әдәбият.....	51
3.4. Кушымта (Приложение).....	

АҢЛАТМА ЯЗУЫ

“Татарстан Республикасы халыклары телләре турында” Татарстан Республикасы Законында һәм Татарстан Республикасында башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерү буенча Татарстан Республикасы дәүләт программасында мәктәпкәчә милли белем бирү өчен кирәкле шартлар булдыру каралган. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты карары белән кабул ителгән 2010 – 2015 елларда мәгарифне үстерү

стратегиясендә (30.12.2010, №1174) – мәктәпкәчә тәрбия һәм белем бирү учреждениеләре өчен рус телле балаларны татарчага өйрәтү программасы, укыту-методик комплекты (УМК) төзү бурычы куелды.

Программа 4 яшьтән 7 яшькә кадәр булган рус телле балаларның татарча аралашырга өйрәтү эшчәнлекләрен, “Минем өем” (4-5 яшь), “Уйный – уйный үсәбез” (5-6 яшь), “Без инде хәзер зурлар – мәктәпкә илтә юллар” (6 - 7 яшь) проектларын үз эченә ала.

Балаларны татар телендә сөйләшәргә һәм аралашырга өйрәтү билгеле бер күләмдәге сүз байлыгы булдырудан башлана. Аралашуга чыгу өчен нәтижәле чаралар булып аудиоязмалар, эш дәфтәрләре, анимацион сюжетлар, интерактив уеннар тора.

Яңа сүз өйрәткәндә, сүзләр тизрәк истә калсын өчен сүз кат-кат әйттерелә, аңлашылмаган очракта, аның русча тәржемәсе бирелә; төрле эш формаларында (пышылдап, күмәкләп, төркемнәргә бүленеп, хәрәкәтләнеп әйтеп) өйрәтелә; уеннар кулланып (“Ватык телефон”, “Кайтаваз”...) ныгытыла; хәтердә калдыру максатыннан төрле уеннар оештырыла: “Исемен әйтсәң бирәм”, “Мин күрсәтәм, син әйт”, “Сорап ал”, “Серле кәрзин”.

Өйрәнгән лексиканы сөйләмдә кулланганда “Бу кем?”, “Кем юк?”, “Кәрзиндә нәрсә бар?”, “Нәрсә юк?”, “Серле янчык”, “Әйе-юк”, “Дөрәсен әйт” дидактик уеннары уйнала.

Аралаша белү күнекмәләре булдырганда “Әйдәгез танышабыз”, “Кунакны сыйла”, “Кибеттә”, “Кафеда”, “Телефоннан сөйләшү” уен ситуацияләре оештырыла.

Программа принциплары.

Коммуникативлылык принцибы – балаларны татар телен аралашу чарасы буларак куллануга әзерләүгә корылган. Телне фән буларак түгел, ә аралашу чарасы буларак өйрәтү.

Интеграция һәм дифференциация принцибы – һәр сөйләм төренең үз үзәнчәлеген исәпкә алу, тәрбияче сөйләмен техник чаралар ярдәмендә (аудио-, видеоязмада) тыңлау (аудирование), тел үзәнчәлекләрен төрле күнегүләрдә бирү, балаларның диалогик сөйләмен үстерү;

Күрсәтмәлелек принцибы – тел өйрәтүне көндәлек тормыштагы һәр төрле эшчәнлеккә бәйле рәвештә, аларның тирә-юньне танып белүенә төп чарасы булып торган уен аша үткәргү;

Тел өйрәтү, тәрбия һәм үстерү бурычларының бер-берсе белән тыгыз бәйләнештә тормышка ашыру принцибы;

Барлык белем бирү өлкәләрен берләштерү (интегральләштерү) принцибы: аралашу, танып-белү, социальләштерү, физик культура, сәламәтлек, хезмәт, иминлек, матур әдәбият, ижади сәнгать, музыка.

Дәвамчанлык принцибы – балалар бакчасы һәм башлангыч мәктәптә эзлеклелекне күздә тоту;

Белем бирүне комплекслы-тематик принципка корып оештыру;

Белем бирү эшчәнлегенең мотивлашкан булу принцибы - бала материалны үзе өчен кызык булганда, үзенең шәхси ихтыяжларына туры килгәндә генә кабул итә һәм фикерли башлый. Телне өйрәтү процессында әкияти сюжетлар карау, кызыклы таныш геройлар (Акбай, Мияу) белән очрашу, уен элементларын куллану – тел материалын өйрәнүнең мотивлашкан булуын тәэмин итә. Телне аралашу, уен ситуацияләренә бәйләп өйрәнгәндә, балалар тел өйрәнүнең практик әһәмиятен тоялар, эмоциональ күтәрәнкелек туа һәм алар тел материалын бик теләп үзләштерәләр.

Белем бирү эшчәнлегенең дидактик принцибы - гадидән катлаулыга таба бару.

Индивидуальләштерү принцибы - тел өйрәткәндә социаль шәхес сыйфатларын үстерүне күздә тоту. Балаларның яшь үзәнчәлекләрен исәпкә алу.

Татар телен өйрәтүдә кулланыла торган чаралар.

1. Эшчәнлек эшкәртмәләре, диагностик материаллар.
2. Тавышлы күрсәтмәлелек (һәр проект өчен аудиоязмалар, анимацион сюжетлар, мультфильмнар).
3. Картиналы һәм картиналы-дидактик күрсәтмәлелек(таратма һәм күрсәтмә рәсемнәр, жырлы-биюле уеннар, театр эшчәнлегә өчен материаллар).
4. Символик, график күрсәтмәлелек (пиктограммалар).
5. Күләмле күрсәтмәлелек (макетлар, муляжлар, уенчыклар)
6. Интерактив уеннар.

Эш төрләре һәм формалары.

Программа бурычларын үтәүдә эш формаларының, практик гамәли алымнарның, чараларның әһәмияте зур. Төп эш төрләре булып түбәндәгеләр тора:

1. Предметлар белән эш: уенчык белән диалог төзү, уен һәм әкиятләрдә катнашу.
2. Рәсемнәр белән эш: үстерешле диалог.
3. Сюжетлы-рольле уеннар;
4. Әйлән-бәйлән, жырлы-биюле уеннар өйрәнү (аудиоязмага таянып).
5. Театральләштерү, сәхнәләштерү (бармак театры, битлекләр, костюмнар, театр күрсәтү (эти-әниләргә, башка төркем балаларына).
6. Хәрәкәтле уеннар: туп белән уеннар, “Командир” уены, әйлән-бәйлән уен, зарядка уеннары.
7. Ижади һәм ситуатив уеннар: рольле уеннар, интервью, ситуатив күнегүләр.
8. Ситуатив, логик күнегүләргә ишетеп, аңлап эшләү.
9. Үстерелешле диалоглар (зурлар һәм яшьтәшләре белән үзара аралашу).
10. Аудиоязмалар тыңлау, кушылып әйтү, жырлау, кабатлау, ишеткән сүзгә рәсемдә табып күрсәтү.
11. Анимацион сюжетлар, мультфильмнар карау.
12. Интерактив уеннар.

Укыту методик комплектының эчтәлегә.

Һәр проект түбәндәгеләрне үз эченә ала:

- 1) тематик план;
- 2) эшчәнлек конспектлары;
- 3) балалар һәм эти-әниләр өчен эш дәфтәрләре;
- 4) анимацион күренешләр;
- 5) күрсәтмә, таратма материаллар;
- 6) диагностик материаллар.

I Максат бүлегә (Целевой)

1.1.Әһәмиятле характеристика

Төркемнәрнең исемлегә һәм националь составы (кушымтада)

1.2. Балаларны укыту – методик комплектларын кулланып ана теленә өйрәтү, рус телле балаларны татар теленә өйрәтү максатлары, бурычлар һәм ирешергә теләгән нәтижәләр (безне нәрсә шатландыра)

Зарипова З.М. Кидрячева Р.Г. “Татарча сөйләшәбез” укыту-методик комплектын кулланып

рус телле балаларга татар теле өйрәтү программасы

Бурычлары:

1. Информацион – коммуникатив технологиялар, уен – ситуациялар, күргәзмәлек кулланып, тел өйрәтү, аралашу теләге тудыру.
2. Балаларның көнкүрешкә, табигатькә, жәмгыятькә кагылышлы сүзләр исәбенә сөйләмнән баеп, сүз һәм сүзтезмәләргә төрле ситуацияләрдә кулланышка керту.
3. Мөстәкыйль фикер йөртергә, җавап бирергә күнектерү, балада үзенең сөйләмә белән кызыксыну һәм сизгерлек уяту.
4. Диалогик һәм монологик сөйләмне, хәтер, зинен сәләтләргә үстерү.
5. Сөйләм әдәбе (сорау, гозер, мөрәҗәгать итү, рәхмәт белдерү, исәнләшү, сабуллашу) кагыйдәләргә бер – беренче тыңлау, ишетү сыйфатлары, әдәпле итеп кара-каршы сөйләшә белү күнекмәләргә тәрбияләү.

**Программа өч проектны һәм аларның төп максатларын, бурычларын үз эченә ала:
“Минем өем” проекты (4-5 яшь).**

Максат: Татар теленә кызыксыну уяту, аралашу теләге тудыру.

Бурычлар: 1. Сүз байлыгы булдыру, сөйләмдә активлаштыру.

2. Гади диалогта катнаша белү, хәтер, зинен үстерү.

3. Бер – беренче тыңлау, ишетү сыйфатлары тәрбияләү.

“Уйный – уйный үсәбез” проекты (5-6 яшь).

Максат: Үзара һәм зурлар белән көндәлек тормышта татарча аралашуга чыгу.

Бурычлар: 1. Сүз байлыгын арттыру, сөйләм күнекмәләргә формалаштыру.

2. Гади сорауларны аңлап җавап бирү, мөрәҗәгать итә белү, көндәлек яшәештә аралашу.

3. Әдәпле итеп кара-каршы сөйләшә белү күнекмәләргә тәрбияләү.

“Без инде хәзер зурлар, мәктәпкә илтә юллар” проекты (6-7 яшь).

Максат: Балаларның көнкүрешкә, табигатькә, жәмгыятькә кагылышлы сүзләр исәбенә сөйләмнән баеп, сүз һәм сүзтезмәләргә төрле ситуацияләрдә кулланышка керту.

Бурычлар: 1. Сөйләмне аралашу чарасы буларак камилләштерү, файдалана белү күнекмәләргә өйрәтү.

2. Мөстәкыйль фикер йөртергә, җавап бирергә күнектерү, балада үзенең сөйләмә белән кызыксыну һәм сизгерлек уяту.

3. Сөйләм әдәбе (сорау, гозер, мөрәҗәгать итү, рәхмәт белдерү, исәнләшү, сабуллашу) кагыйдәләргә камилләштерү.

Уртанчылар төркеме

“Минем өем” проекты (4-5 яшь).

Белем бирү эшчәнлегенә бурычлары

1. Тирә- юнь күзаллавын киңәйтә барып, иң якын кешеләргә, уенчылар, ашамлыклар хисабына сүз байлыгын арттыру.

2. Өлкәннәр кушкан катлаулы булмаган биремнәргә аңлап, үти белүләргә ирешү.

3. Тәрбиячә әйткән сүзләргә, кыска фразаларны кабатлап әйтә белүләргә ирешү.

4. Үз исемен дәрәс әйтә, исәнләшә, сабуллаша, рәхмәт әйтә белү күнекмәләргә үстерү.

5. Куелган сорауларны аңлап, сөйләмдә 2-3 сүз белән җавап кайтару күнекмәләргә үстерү.

Белем бирү эшчәнлегенә эчтәлегә

“Минем өем” проекты темалары (“Гаилә”, “Ашамлыклар”, “Уенчылар”, “Саннар”) буенча бирелгән лексиканы төрле ситуацияләрдә ишетеп аңлап куллана белергә өйрәтү, сөйләм күнекмәләргә булдыру.

Аларның тирә-юнь күзаллавын киңәйтә бару, югарыда күрсәтелгән темага караган сүзләр хисабына балаларның сүз байлыгын арттыру өстендә эшләү, аларда татар телендә сөйләшә башлау теләге уяту.

Актив үзләштерүләренә ирешү өчен әйбер исемнәренә мәгънәсен аңлату һәм аларны дәрәҗәләп күнегүләргә эшләү. Иң яқын кешеләр (*әти, әни, бабай, әби, малай, кыз*), яраткан уенчыклар (*туп, машина, курчак, эт, песи куян, аю*), ашамлыклар (*алма, ипи, сөт, чай*) һәм саннар (*бер, ике, өч, дүрт, биш*) хисабына сүзлеккә баеп һәм активлаштыру. Өйрәнгән сүзләргә аерым, күмәк, тәрбиячә ярдәмдә кабатлы белү күнекмәләрен булдыру. *Алма бир. Мә, алма.*

Бу кем? Бу нәрсә? сорауларын аңлап җавап бирергә өйрәтү.

-*Бу кем? – Бу әти.*

-*Бу нәрсә? – Бу туп.*

Нинди? сорауларын аңларга, дәрәҗәләп җавап бирергә өйрәтү.

-*Туп нинди? – Кечкенә.*

-*Машина нинди? – Матур.*

Өйбернең билгесен ачыклау максаты белән куела торган сорауларын аңларга һәм сөйләмдә җавап кайтарырга өйрәтү. (Зур, матур, кечкенә, чиста, әйбәт, пычрак, тәмле).

-*Бу нәрсә? – Бу туп.*

-*Туп нинди? – Туп пычрак (зур, матур, кечкенә, чиста, әйбәт).*

Тәрбиячә әйткән сүзләргә, кыска фразаларын балаларның кабатлап әйтә белүләренә ирешү өстендә эшләү. Аларның өлкәннәр кушкан катлаулы булмаган биремнәргә аңлап, үти белүләренә ирешү (*мә, бир, утыр, аша, эч, уйна, ю, ал*).

-*Мә, куян. – Бир куян.*

Тәрбиячә әйткән билгә буенча предметны табу, күрсәтә белергә өйрәтү.

Зур машина ал. Тәмле алма бир.

Үз исемнәрен дәрәҗәләп, исәнләшә, сабуллаша белергә өйрәтү, сүзләргә дәрәҗәләп урынлы куллану.

Исәнме. – Исәнмесез. Сау бул. – Сау булыгыз. Мин кыз. - Мин Оля. Мин малай - Мин Коля.

Таныш предметларның исемнәрен ныгыту, куелган сорауга раслаучы, инкарь итүче сүзләргә (*әйе, юк*) дәрәҗәләп кулланырга өйрәтү

Син Коля? – Әйе.

Син кыз? – Юк, мин малай.

Мин, син алмашлыкларын аңларга һәм урынлы кулланырга өйрәтү.

Син кем? – Мин Коля.

Кечкенә күләмле шигырьләр, җырлар өйрәтү.

Белем бирү эшчәнлегенә нәтиҗәләргә

Ирешелгән нәтиҗәләргә:

Бирелгән лексиканы төрле ситуацияләрдә ишетеп аңлап кулланырга белә, сөйләм күнекмәләре бар.

Татар телендә сөйләшү теләге бар.

Өйбер исемнәренә мәгънәсен аңлап һәм аларны дәрәҗәләп белә.

Гаилә, уенчыклар, ашамлыклар һәм саннар хисабына сүз байлыгы бар.

Өйрәнгән сүзләргә аерым, күмәк, тәрбиячә ярдәмдә кабатлы белә.

Бу кем? Бу нәрсә? сорауларын аңлап, җавап бирә.

Өйбернең билгесен ачыклау максаты белән куела торган сорауларын аңлап һәм сөйләмдә җавап кайтара белә.

Тәрбиячә әйткән сүзләргә, кыска фразаларын кабатлап әйтә. Өлкәннәр кушкан катлаулы булмаган биремнәргә аңлап үти.

Тәрбиячә әйткән билгә буенча предметны таба, күрсәтә белә.

Үз исемен дөрес әйтә, исәнләшә, сабуллаша белә, сүзләрне дөрес, урынлы куллана.

Куелган сорауга раслаучы, инкарь итүче сүзләрне дөрес кулланана белә.

Мин, син алмашлыкларын аңлый һәм урынлы куллана.

Кечкенә күләмле шигырлар, жырлар белә.

Тәрбияче һәм ата-аналар белән берлектә ирешергә кирәк нәтижеләр:

Сүз байлыгы аз.

Бирелгән лексиканы ишетеп аңлай, куллана белми.

Сорауларны аңлай, жавап бирә алмый.

Мин, син алмашлыкларын урынлы куллана белми.

Зурлар төркеме

“Уйный – уйный үсәбез” проекты (5-6 яшь)

Белем бирү эшчәнлегенә бурычлары

1. Тирә-юнь күзаллавын киңәйтә барып, яшелчәләр, савыт-сабалар, киёмнәр, өй жиһазлары, ашамлыклар темасына кергән сүзләр хисабына сүз байлыгынарттыру.

2. Гади сорауларны аңлап жавап бирү, мөрәжәгать итә белүләренә ирешү.

3. Үзара һәм зурлар белән көндәлек тормышта татарча аралашуга чыгуларына ирешү.

4. Сөйләм күнекмәләрен үстерешле диалогларда, уеннарда, ситуатив күнегүләрдә камилләштерү.

5. Боерык фигураларне сөйләмдә аңлап дөрес куллана белү күнекмәләрен үстерү.

Белем бирү эшчәнлегенә эчтәлегә

Лексик минимум – якынча 45 сүз.

“Уйный-уйный үсәбез” проекты темалары (“Гаилә”, “Ашамлыклар”, “Уенчыклар”, “Саннар”, “Яшелчәләр”, “Савыт-саба”, “Киёмнәр”, “Шәхси гигиена”, “Өй жиһазлары”, “Бәйрәмнәр”) буенча бирелгән лексиканы төрле эшчәнлектә (уен, аралашу, музыка, хезмәт, хәрәкәт) ишетеп аңлап куллана белергә өйрәтү, сөйләм күнекмәләрен булдыру.

Яңа сүзләр хисабына баланың сөйләмен баепу, тулыландыру. (*Кишер, суган, бәрәңге, кыяр, кәбестә, аш, ботка, кашык, тәлинка, чынаяк, күлмәк, чалбар, бит, кул, өстәл урындык, карават, баллы, ничә, нинди, алты, әңиде, сизез, тугыз, ун, кызыл, сары, яшел, зәңгәр, нәрсә кирәк, юа, ки, сал, йокла, хәерле көн, яратам, бар*).

Санау күнекмәләрен ныгыту, сөйләмдә камилләштерү.

Нәрсә кирәк? Нинди? Ничә? соравын аңлап, мөстәкыйль рәвештә сорау куя һәм дөрес жавап бирә белергә өйрәтү.

Раслаучы һәм инкарь итүче сүзләрне ныгыту, урынлы кулланы. (*Әйе, юк*)

Исем + сыйфат конструкциясен сөйләмдә активлаштыру.

- *Бу кызыл тәлинка.*

“Минем өем” проекты буенча өйрәнелгән боерык фигураларне ныгыту (*аша, эч, утыр, ю, уйна, йокла*), яңа боерык фигураларне (*ки, сал*) сөйләмдә аңлап дөрес куллана белергә өйрәтү, активлаштыру.

Алган белемнәрен, сөйләм күнекмәләрен үстерешле диалогларда, уеннарда, ситуатив күнегүләрдә камилләштерү.

Белем бирү эшчәнлегенә нәтижеләре

Ирешелгән нәтижеләр:

“Уйный-уйный үсәбез” проекты темалары (“Гаилә”, “Ашамлыклар”, “Уенчыклар”, “Саннар”, “Яшелчәләр”, “Савыт-саба”, “Киёмнәр”, “Шәхси гигиена”,

“Өй жиһазлары”, “Бэйрэмнэр”) буенча бирелгән лексиканы төрлө эшчәнлектә (уен, аралашу, музыка, хезмәт, хәрәкәт) ишетеп аңлап куллана белә, сөйләм күнекмәләре бар.

Яңа сүзләр хисабына сүз байлыгы бар.

Санау күнекмәләре бар, сөйләмдә куллана белә.

Нәрсә кирәк? Нинди? Ничә? соравын аңлап, мөстәкыйль рәвештә сорау куя һәм дәрәс җавап бирә.

Раслаучы һәм инкарь итүче сүзләрне аңлый, урынлы куллана.

Исем + сыйфат конструкциясен сөйләмдә дәрәс куллана.

Боерык фиғыльләрнесөйләмдә аңлап дәрәс куллана белә.

Алган белемнәрен, сөйләм күнекмәләрен үстәрешле диалогларда, уеннарда, ситуатив күнегүләрдә куллана белә.

Тәрбияче һәм ата-аналар белән берлектә ирешергә кирәк нәтижәләр:

Сүз байлыгы аз.

Бирелгән лексиканы ишетеп аңлый, куллана белми.

Сорауларны аңлый, мөстәкыйль рәвештә сорау куя белми.

Сөйләм күнекмәләрен үстәрешле диалогларда, уеннарда, ситуатив күнегүләрдә куллана алмый.

Мәктәпкә эзерлек төркеме

“Без инде хәзер зурлар – мәктәпкә илтә юллар” проекты (6-7 яшь)

Белем бирү эшчәнлегенә бурычлары

1. Ашамлыклар, кыргыз хайваннар, кошлар, мәктәп темасына кергән сүзләр хисабына баланың сөйләмен баету, тулыландыру.
2. Сөйләмне аралашу чарасы буларак камилләштерү, файдалана белү күнекмәләренә өйрәтү.
3. Диалогик һәм монологик сөйләмне үстерү.
4. Мөстәкыйль рәвештә сорау куя һәм дәрәс җавап бирә белергә күнектерү.

Белем бирү эшчәнлегенә эчтәлеге

Лексик минимум – якынча 60 сүз.

“Без инде хәзер зурлар – мәктәпкә илтә юллар” проекты темалары (“Гаилә”, “Ашамлыклар”, “Уенчыклар”, “Саннар”, “Яшелчәләр”, “Савыт-саба”, “Киёмнәр”, “Шәхси гигиена”, “Өй жиһазлары”, “Бэйрэмнәр”, “Танышу”, “Тату гаилә”, “Дусларны сыйлыйбыз”, “Кунак килде”, “Кафега барабыз”, “Күңелле уеннар”, “Без циркта”, “Безнең дуслар”, “Чана шуабыз”, “Без биибез”, “Күңелле сәяхәт”, “Мәктәп”, “Без әкият яратабыз”) буенча бирелгән лексиканы төрлө эшчәнлектә (танып – белү, уен, аралашу, музыка, хезмәт, хәрәкәт) ишетеп аңлап куллана белергә өйрәтү, сөйләм күнекмәләрен булдыру.

Яңа сүзләр хисабына баланың сөйләмен баету, тулыландыру: *син кем, хәерле көн, тычкан, бу кем, бу нәрсә, нишли, йоклый, утыра, ашый, эчә, нишлисең, ашыйм, эчәм, уйный, уйныйм, утырам, барам, кая барасың, син нишлисең, сикер-сикерәм, сикерә, йөгәрә, төлке, йөгәр-йөгәрәм, чәк-чәк, өчпочмак, яшь, бүре, керпе, тавык, әтәч, үрдәк, чана, шуа, шуам, бие, бии, биим, ак, кара, җырыла-җырылым, зур рәхмәт, китап укый, рәсем ясыим, укыйм, дәфтәр.*

Бу кем? Бу нәрсә? Нәрсә кирәк? Нинди? Ничә? Нишли? Син нишлисең? Кая барасың? соравын аңлап, мөстәкыйль рәвештә сорау куя һәм дәрәс җавап бирә белергә өйрәтү.

Алган белемнәрен, сөйләм күнекмәләрен үстәрешле диалогларда, уеннарда, ситуатив күнегүләрдә камилләштерү. Монологик сөйләмне үстерү.

Белем бирү эшчәнлегенә нәтижәләре

Ирешелгән нәтижәләр:

“Без инде хәзер зурлар – мәктәпкә илтә юллар” проекты темалары (“Гаилә”, “Ашамлыклар”, “Уенчыклар”, “Саннар” , “Яшелчәләр”, “Савыт-саба”, “Киёмнәр”, “Шәхси гигиена”, “Өй жиһазлары”, “Бәйрәмнәр”, “Танышу”, “Тату гаилә”, “Дусларны сыйлыйбыз”, “Кунак килде”, “Кафега барабыз”, “Күңелле уеннар”, “Без циркта”, “Безнең дуслар”, “Чана шуабыз”, “Без биибез”, “Күңелле сәяхәт”, “Мәктәп”, “Без әкият яратабыз”) буенча бирелгән лексиканы төрле эшчәнлектә (танып – белү, уен, аралашу, музыка, хезмәт, хәрәкәт) ишетеп аңлап куллана белә, сөйләм күнекмәләрен бар.

Яңа сүзләр хисабына сүз байлыгы бар.

Бу кем? Бу нәрсә? Нәрсә кирәк? Нинди? Ничә? Нишли? Син нишлисең? Кая барасың? соравын аңлап, мөстәкыйль рәвештә сорау куя һәм дәрәс җавап бирә белә.

Фигыльләренә урынлы куллана.

Жырлар, шигырьләр белә.

Тәрбияче һәм ата- аналар белән берлектә ирешергә кирәк нәтижәләр:

Яңа сүзләр хисабына сүз байлыгы аз.

Бирелгән лексиканы диалогик һәм монологик сөйләмдә куллана алмый.

“Бу кем?”, “Бу нәрсә?”, “Нәрсә кирәк?”, “Нинди?”, “Ничә?”, “Нишли?”, “Син нишлисең?” “Кая барасың?” сорауларын мөстәкыйль рәвештә куя белми.

Фигыльләренә урынлы куллана белми.

Балаларны укыту – методик комплектларны кулланып ана теленә өйрәтү

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты карары нигезендә кабул ителгән 2010 – 2015 елларда мәгарифне үстерү стратегиясендә (30.12.2010, №1174) – мәктәпкәчә тәрбия һәм белем бирү учреждениеләре өчен рус һәм башка милләт балаларын татарча сөйләшергә өйрәтү программасы, укыту-методик комплектлары (УМК) төзелде.

Методик эсбапта икенче кече яшьтәгеләр төркеменә йөрүче балаларның сөйләмен үстерү һәм аларны ана теленә өйрәтүнең методик нигезләре һәм хәзерге технологияләре бирелгән. Икенче кече яшьтәге балалар эшчәнлеген оештыру комплекслы-тематик принципка нигезләнә. План ел дәвамында “Сау бул, җәй! Исәнме, балалар бакчасы!”, “Көз”, “Мин һәм минем гаиләм”, “Минем йортым, минем шәһәрәм”, “Яңа ел бәйрәме”, “Кыш”, “Ватанны саклаучылар көне”, “Сигезенче март”, “Халык жәүһәрләре”, “Яз”, “Жәй” кебек төрле темалар үзләштерүне күздә тотта. Балаларны татар телендә сөйләшергә һәм аралашырга өйрәтү билгеле бер күләмдәге сүз байлыгы булдырудан башлана. Аралашуга чыгу өчен нәтижәле чаралар булып аудиоязмалар, эш дәфтәрләре, анимацион сюжетлар, интерактив уеннар тора. Туган телгә өйрәтү, сөйләм үстерү бурычларын чишкәндә өйрәтүнең төрле алымнары, чаралары кулланыла: бармак уеннары, төрле предметлар тотып биюләр, релаксация максаты белән шигъри әсәрләргә зур игътибар бирелә.

Икенче кечкенәләр төркеме (3-4яшь)

Белем бирү эшчәнлегенә бурычлары

1. Гомуми кулланылыштагы лексика хисабына сүзлек запасын баету.
2. Дөнъяны бербөтен итеп кабул итү, беренчел күзаллаулар формалаштыру.
3. Әдәби сөйләмне үстерү.
4. Сөйләм сәнгәтенә якынайту, шул исәптән эстетик зәвык, әдәби әсәрне аңга алуларын үстерү.

Белем бирү эшчәнлегенә эчтәлегә

Туган телгә өйрәтү, сөйләм үстерү бурычларын чишкәндә өйрәтүнең төрле методлары, алымнары, чаралары кулланылу. Дүртенче яшьтәге балалар белән оештырылган эшчәнлек уен характерын ала. Шундый формаларның берсе булып, бармак уеннары тора. Хәрәкәтләнү активлыгы югарырак булган саен, балаларның сөйләмә тизрәк һәм

яхшырак үсеш ала, сөйләм сыйфаты, төрлелеге белән аерылып тора. Бармак уеннары баш мие эшчәнлегенә, интеллект үсешенә уңай йогынты ясый. Чыннан да, физиологлар, психологлар үткәргән тикшеренүләр (Л.С. Выготский, И.П. Павлов, А.Р. Лурия, А.А. Леонтьев һ.б.) хәрәкәтләнү һәм сөйләм моторикасының үзара бәйлә булуын исбатлыйлар.

Балалар белән эшләү дәверендә төрле предметлар тотып биюләр, уеннар кулланыла.

Балаларның игътибарын туплау, эшчәнлеккә карата кызыксыну уяту, ял иттерү (релаксация) максаты белән шигъри эсәрләр уку. Бу эсәрләрне укыганда, балалар эчтәлегенә туры китереп, хәрәкәтләр ясау.

Матур әдәбият, халык ижаты, күрсәтмәлек, предметлар белән уен хәрәкәтләре, кошларның, жәнлекләрнең образларын имитацияләү аша балаларның сөйләмен үстерү. Индивидуаль һәм күмәк кабатлаулар истә калдыру максатыннан аваз, сүз, ижек, фраза кебек сөйләм элементлары кабатлана. Физик яктан үсеш алган, төп культура-гигиеник күнекмәләр үзләштергән; кызыксынучан, актив; интеллектуаль һәм шәхси бурычларны чишә белүчән; кеше хәленә керә белүчән, эмоциональ; өлкәннәр һәм яшьтәшләре белән аралашу ысулларын, чараларын үзләштергән; үзе, гаиләсе, әйләнә-тирәсе, дүләт, дөнъя, табигать турында беренчел күзаллауларга ия булган; элементар гомумкабул ителгән нормаларны, үз-үзенә тоту кагыйдәләрен үзләштерү. Беренчел кыйммәткә ия булган күзаллаулар нигезендә үзенә тәртибе белән идарә итүгә һәм үз гамәлләрен планлаштыруга сәләтле; өйрәтү эшчәнлегенә универсаль нигезләрен үзләштергән бала шәхесе тәрбияләү.

Белем бирү эшчәнлегенә нәтижәләре

Ирешелгән нәтижәләр:

Бала биремнәрне дәрәс үти. Тәрбияченә сорауларына җавап биргәндә, жөмлөләрне грамматик яктан дәрәс тәзи.

Тәрбияченә сорауларына теләп, ышанычлы итеп җавап бирә.

Аваз ияртемнәрне дәрәс һәм ачык итеп әйтә.

Бала гади (кем? нәрсә?) һәм катлаулы (кемгә? нинди? кайчан? кайда? кая?) сорауларга җавап бирә. Үзенә инициативасы яки тәрбияченә үтенечә буенча рәсемдә сүрәтләнгәнне сөйли ала.

Әкиятнең эчтәлеген сөйләгәндә эзлеклеклекне саклай, сәхнәләштерүдә теләп катнаша.

Сүзнен мәгънәсен аңлай.

Билгене белдерә торган сүзләр белә.

Хәрәкәтне белдерә торган сүзләр белә.

Гомумиләштерүчә сүзләр куллана.

Предметның исемен һәм нинди материалдан булуын атый.

Предметны чагыштыра.

Капма-каршы мәгънәдәгә сүзләрне белә.

Күпмәгънәле сүзләр белә.

Тәрбиячә һәм ата-аналар белән берлектә ирешергә кирәк нәтижәләр:

Предметларның исемен, мөһим детальләрен, өлешләрен атаганда һәм күрсәткәндә авырлыклар кичерә, гомумиләштерүчә сүзләрне куллана алмый.

Биремнәрне үти алмый. Тәрбияченә сорауларына җавап бирә алмый. Тәрбиячә актив ярдәм күрсәткәндә дә, хаталар ясый.

Кайбер сүзнен мәгънәсен аңламый.

Капма – каршы мәгънәдәгә сүзләрне куланмый.

Әкиятнең эчтәлеген кире кайтып сөйли белми.

Күпмәгънәле сүзләрне белми.

Сүзлек запасы ярлы.

Уртанчылар төркеме

(4-5 яшь)

Белем бирү эшчәнлегенә бурычлары

1. Балаларны исем, сыйфат кулланып гади жөмлөләр төзөргә өйрәтү, антоним, синоним сүзләр хисабына сүз байлыгын арттыру.
2. Бәйләнешле сөйләм үстөрү (диалоглы һәм монологлы).
3. Балаларны матур әдәбият һәм халык ижаты белән таныштыру. Туган телдә дәрәжә сөйләмне формалаштыру.
4. Балаларның кызыксынуын, игътибарын, хәтерен, фикерләвен үстөрү.
5. Ана телендә аралашырга теләк уяту; үз гаиләң, эти-әниң белән горулану хисә тәрбияләү.

Белем бирү эшчәнлегенә эчтәлегә

Балаларның сөйләм сыйфат һәм фигуралы сүз төркемнәре хисабына баеп. Балалар предметларны кулланылышын, функциональ билгеләрен аера алу (“Туп – уенчык, аның белән уйныйлар”). Алар кама каршы мәгънәле сүзләрен сайлап, предметларны һәм күренешләрен чагыштыру, гомумиләштерүче сүзләр куллану.

Баланың сөйләм активлыгы артыру. Сүзләрен төрле грамматик формаларда һәм бәйләнешләрдә күрсәтү, үзләренә фикерләрен катлау жөмлөләр белән белдерү, сөйләмдә кереш жөмлөләр куллану, төрле тасвирламалар һәм сюжетлы хикәяләр төзөргә өйрәнү.

Сөйләм теле бәйләнешле һәм эзлекле булу, сөйләмнең мәгънә ягын аңлау, жөмлөнә синтаксик төзелеш, сөйләм теленә аваз ягын камилләштерү.

Баланы сүз белән таныштыру буенча махсус эш оештыру сүзгә мәгънә һәм аваз ягы турында күзаллау формалаштыруга китерү. Сүз һәрвакыт нинди дә булса предметны, күренешне, сыйфатны белдерә һәм авазлардан тора, янгырый.

Балалар “сүз”, “аваз” терминнарының мәгънәсен дәрәжә итеп аңлый һәм куллана башлау, янгырашы буенча охшаш һәм төрле сүзләрен табу, сүзләрдәге кирәкле авазларны аерып күрсәтү.

Туган телгә өйрәтү, сөйләм үстөрү бурычларын чышү өйрәтүнең төрле методлары, алымнары, чаралары куллану. Бишенче яшьтәге балалар белән оештырылган эшчәнлек уен характерын ала.

Өйрәтү-тәрбия процессында балалар белән эшчәнлекне оештырганда тәрбиячегә ижади якин килү мөмкинлегә бирелә. Эшчәнлек конспектларын төзөгәндә тәрбияче өчен күрсәтмәләр, балаларның якинча жаваплары, балаларны активлаштыру жәя эчендә күрсәтелә. Жәя эчендә бирелгән индивидуаль һәм күмәк кабатлаулар истә калдыру максатыннан аваз, сүз, ижек, фраза кебек сөйләм элементын кабатлауны күрсәтү. Кабатлауның төрле вариантлары бар: тәрбияче артыннан, балалар артыннан, тәрбияче белән бергә, күмәк, индивидуаль. Эшчәнлек төрләрен оештыру интегратив сыйфатлар формалаштыруга юнәлдерү: физик яктан үсеш алган, төп культура-гигиеник күнекмәләр үзләштерү; кызыксынучан, актив; интеллектуаль һәм шәхси бурычларны чышә белүчән; кеше хәленә керә белүчән, эмоциональ; өлкәннәр һәм яшьтәшләре белән аралашу ысулларын, чараларын үзләштергән; үзе, гаиләсе, әйләнә-тирәсе, дүүләт, дөнъя, табигать турында беренчел күзаллауларга ия булган; элементар гомумкабул ителгән нормаларны, үз-үзгә тоту кагыйдәләрен саклай белү; беренчел кыйммәткә ия булган күзаллаулар нигезендә үзгә тәртибе белән идарә итү һәм үз гамәлләрен планлаштыру; өйрәтү эшчәнлегенә универсаль нигезләрен үзләштерү.

Белем бирү эшчәнлегенә нәтижәләре

Ирешелгән нәтижәләр:

Бала исем фамилиясен белә

Сүзнөң мәгънәсен аңлый.Билгене, хәрәкәтне белдерә торган сүзләр белә
Гомумиләштерүче сүзләр куллана.

Предметның исемен һәм нинди материалдан булуын атый.

Предметны чагыштыра.

Капма-каршы мәгънәдәге сүзләрне белә.

Күпмәгънәле сүзләр белә.

Әкиятнең эчтәлеген сөйли.

Тәрбияче һәм ата-аналар белән берлектә ирешергә кирәк нәтижәләр:

Сүзләрнең мәгънәсен аңламый.

Капма – каршы мәгънәдәге сүзләрне куланмый.

Хикәянең эчтәлеген кире кайтып сөйли белми.

Күпмәгънәле сүзләрне белми.

Сүзлек запасы ярлы.

Зурлар төркеме (5 – 6 яшь)

Белем бирү эшчәнлегенең бурычлары

1.Балаларны ана телендә дәрәс һәм яхшы итеп сөйләшергә өйрәтү;

2.Тел системасының фонетик, лексик,грамматик төзелеше дәрәжәләрен формалаштыру;

3.Бәйләнешле сөйләм үстерү.

4.Тел һәм сөйләм күренешләрен аңлау(тоемлау) сәләте булдыру.

5.Ана телендә аралашырга теләк уяту; үз гаиләң, әти-әниң белән горурлану хисе тәрбияләү.

Белем бирү эшчәнлегенең эчтәлеге

Укыту-методик комплектларга тупланган материаллар балалар бакчасы педгогларына балаларның сөйләмен үстерү,тирә-юнь,матур әдәбият эсәрләре белән таныштыру мак-сатында гына түгел,ә рәсем ясау,әвәләү, кул хезмәте, конструкцияләү,эксперимент эшләре, кисеп ябыштыру, музыка, физкультура эшчәнлекләрендә, иртән балаларны кабул итү,саф һавада булу, табигатьне күзәтү вакытында, әти-әниләр белән бердәм эшчәнлектә ижади якин килеп кулланыла һәм ныгытыла.

“Туган телдә сөйләшәбез”методик кулланмасы балаларга телебезнең матурлыгын,байлыгын аңларга,аны сиземләргә,үзләрендә күркәм сыйфатлар булдырырга,тел хәзинәсен тирәнтен аңларга, кеше өчен газиз булган туган жиргә,туган телебезгә мәхәббәт, әти- әниләргә, өлкәннәргә карата хөрмәт итәгәт тәрбияләү, үзлә- рендә хезмәт сөю, тыйнаклык,шәфкатьлелек кебек күркәм сыйфатлар булдырырга ярдәм итә.

Балалар “сүз”, “аваз” терминнарының мәгънәсен дәрәс итеп аңлый һәм куллана башлау, сүзгә игътибарлары арту, яңгырашы буенча охшаш һәм төрле сүзләрне табу, сүзләрдәге кирәкле авазларны аерып күрсәтә.

Туган телгә өйрәтү, сөйләм үстерү бурычларын чишү өйрәтүнең төрле методлары, алымнары, чаралары куллану. Алты яшьтәге балалар белән оештырылган эшчәнлек уен характерын ала.

Өйрәтү-тәрбия процессында балалар белән эшчәнлекне оештырганда тәрбиячегә ижади якин килү мөмкинлеге бирелә. Эшчәнлек конспектларын төзегәндә тәрбияче өчен күрсәтмәләр, балаларның якинча жаваплары, балаларны активлаштыру жәя эчендә күрсәтелә. Жәя эчендә бирелгән индивидуаль һәм күмәк кабатлаулар истә калдыру максатыннан аваз, сүз, ижек, фраза кебек сөйләм элементын кабатлауны күрсәтү.

Белем бирү эшчәнлегенең нәтижәләре

Ирешелгән нәтижәләр:

Бала транспорт төрләрен, кеше тормышын жиңеләйтә, уңайлыklar тудыра торган Әйберләрне таний һәм әйтә белә.

Предмет һәм аның үзенчәлекләре, нинди материалдан булуы турында сөйли, аларны төркемле белә.
Төзүче, транспорт хезмәткәрләре, авыл эшчәннәре хезмәте турында белә.
Бала үз туганнары, үзе турында сөйли, адресын әйтә белә.
Туган иле, шәһәре, Россиянең, Татарстанның башкаласы турында белә.
Сөйләмдә, башка балалар белән аралашканда ягымлы сүләр куллана белә
Мәгънәдәш сүзләр, капма-каршы сүзләрне әйтә белә
Үз тәҗрибәсеннән чыгып, эчтәлекле рәсемнәр, картиналар буенча мөстәкыйль рәвештә хикәя төзи белә.
Язучыларны танып һәм атып, әсәрләрен белә.
Зур булмаган әсәрләрен сәхнәләштерүдә, рольләргә бүлеп шигырьләр укуда актив катнаша, тиз истә калдырып, яттан сөйли белә.

Тәрбияче һәм ата-аналар белән берлектә ирешергә кирәк нәтиҗәләр:

Траспорт төрләрен, кеше тормышын жиңеләйтә, торган әйберләрен атаганда хата жибәрә
Предмет һәм аның үзенчәлекләре турында тәрбияче ярдәменнән башка сөйли белми.
Туган иле, шәһәре, Россиянең, татарстанның башкаласын әйтә белми.
Үз туганнары турында тәрбияче ярдәмендә сөйли. Адресын белми.
Сөйләмдә гади жөмлеләр куллана, үз тәҗрибәсеннән чыгып начар сөйли, рәсемнәр, картиналар буенча хикәя төзегәндә тәрбияче ярдәмен көтә.
Әдәби әсәрләрен эчтәлеген план буенча сөйли белми
Мәгънәдәш сүзләр, капма-каршы сүзләрне әйтми.
Тәрбияче балалар белән аралашканда сирәк катнаша.
Язучыларны танымый, әсәрләрен әйтә белми
Шигырьләрен, мәкальләрен, санамышларны кулланмый.
Кайбер сүзнең мәгънәсен аңламый.
Капма – каршы мәгънәдәге сүзләрен куланмый.
Хикәянең эчтәлеген кире кайтып сөйли белми.
Күпмәгънәле сүзләрен белми.
Сүзлек запасы ярлы.

Мәктәпкәчә әзерлек төркеме (6-7 яшь)

Белем бирү эшчәнлегенең бурычлары

1. Балаларны ана телендә дәрәс һәм яхшы итеп сөйләшергә өйрәтү;
2. Тел системасының фонетик, лексик, грамматик төзелеше дәрәҗәләрен формалаштыру;
3. Бәйләнешле сөйләм үстерү;
4. Тел һәм сөйләм күренешләрен аңлау (тоемлау) сәләте булдыру.

Белем бирү эшчәнлегенең эчтәлеге

Укыту-методик комплектында тупланган материаллар балалар бакчасы педгогларына балаларның сөйләмен үстерү, тирә-юнь, матур әдәбият әсәрләре белән таныштыру мак-сатында гына түгел, ә рәсем ясау, әвәлү, кул хезмәте, конструкцияләү, эксперимент эшләре, кисеп ябыштыру, музыка, физкультура эшчәнлекләрендә, иртән балаларны кабул итү, саф һавада булу, табигатьне күзәтү вакытында, эти-әниләр белән бердәм эшчәнлектә ижади якын килеп кулланыла һәм ныгытыла.

“Туган телдә сөйләшәбез” методик кулланмасы балаларга телебезнең матурлыгын, байлыгын аңларга, аны сиземләргә, үзләрендә күркәм сыйфатлар булдырырга, тел хәзинәсен тирәнтен аңларга, кеше өчен газиз булган туган җиргә, туган телебезгә мөхәббәт, эти-әниләргә, өлкәннәргә карата хөрмәт итәгәт тәрбияләү, үзләрендә хезмәт сөю, тыйнаклык, шәфкатьлелек кебек күркәм сыйфатлар булдырырга ярдәм итә.

Балалар “сүз”, “аваз” терминнарының мәгънәсен дәрәс итеп аңлый һәм куллана башлау, сүзгә игътибарлары арту, яңгырашы буенча охшаш һәм төрле сүзләргә табу, сүзләрдәгә кирәкле авазларны аерып күрсәтә.

Туган телгә өйрәтү, сөйләм үстерү бурычларын чишү өйрәтүнең төрле методлары, алымнары, чаралары кулланы. Алты яшьтәгә балалар белән оештырылган эшчәнлек уен характерын ала.

Өйрәтү-тәрбия процессында балалар белән эшчәнлекне оештырганда тәрбиячегә ижади якын килү мөмкинлегә бирелә. Эшчәнлек конспектларын төзөгәндә тәрбияче өчен күрсәтмәләр, балаларның якынча җаваплары, балаларны активлаштыру җәя эчендә күрсәтелә. Җәя эчендә бирелгән индивидуаль һәм күмәк кабатлаулар истә калдыру максатыннан аваз, сүз, ижек, фраза кебек сөйләм элементын кабатлауны күрсәтү.

Белем бирү эшчәнлегенең нәтижеләре

Ирешелгән нәтижеләр:

(безне нәрсә шатландыра)

Бала сәламәт яшәү рәвешә, дәрәс туклану турында күзалмый.

Табигатьнең төрле объектлары турында мәгълүмәт бирә ала.

Үзе, әти-әнисә турында сөйли белә.

Үзенең адресын, телефон номерын әйтә белә.

Бала күмәк сөйләмдә актив катнаша. Сөйләмдә төрле сүз төркемнәрен аңлап, төгәл куллана ала.

Предметлар, картиналар, рәсемнәр буенча ижади хикәя төзи белә.

Әсәрнең жанрын билгели ала.(әкият, хикәя, шигырь)

Китап геройларына карата үз мөнәсәбәтен белдерә ала.

Шигырьләргә, сәхнәләштергән әсәрләргә сәнгатьле итеп сөйли.

Китаплардан я;а белемнәр алу мөмкинлеген аңлай.

Тәрбияче һәм ата- аналар белән берлектә ирешергә кирәк нәтижеләр.

Сәламәт яшәү рәвешә, дәрәс туклану турында бала күзалламый.

Табигатьнең төрле объектлары турында мәгълүмәт бирә алмый.

Үзе (фамилиясә, исемә, адресы, телефон номеры, әти-әнисә) турында мәгълүматы аз.

Бала күмәк сөйләмдә катнашмый. Предметлар, картиналар, рәсемнәр буенча үзлектән хикәяләр төземә.

Бала әсәрнең жанрын(әкият, хикәя, шигырь) тәрбияче ярдәмнән башка билгели алмый. Китап геройларының кылган гамәлләргә дәрәс бәя бирә алмый. Шигырьләргә тиз истә калдырмый, сәнгатьле итеп сөйли алмый.

Эчтәлегә буенча сорауларга тәрбияче ярдәмдә җавап бирә яки бирә алмый. Китаплар белән кызыксынмый.

II Эчтәлеккә бүлек.(Содержательный раздел)

2.1. Комплекслы – тематик план.

2.1.1.Рус теллә балаларга татар телә өйрәтүгә комплекслы - тематик план.

“Минем өем” проекты. (4-5яшьлек балалар өчен)

Лексик минимум – якынча 62 сүз һәм сөйләм үрнәкләре.

Актив сүзләр: әти, әни, кыз, малай, мин, исәнмесез, сау булыгыз, исәнме, эт, пәси, әйе, юк, сау бул, әби, бабай, әйбәт, ипи, алма, сәт, чәй, рәхмәт, мә, тәмлә, кил монда, утыр, бир, аша, эч, туп, зур, кечкенә, матур, курчак, куян, аю, хәлләр ничек, уйна, пычрак, чиста, ю, бер, ике, өч, дүрт, биш (49 сүз)

Сөйләм үрнәкләре: утырыгыз, бу кем?, кем юк?, син кем?, кем анда?, басыгыз, ал, ничә? нинди? (13 сүз)

Проектның эчтәлегә түбәндәге темалардан тора:

- гаилә
- ашамлыктар
- уенчыктар
- саннар

Атна дэвамьнда 20 шәр минутлык 3 эшчәнлек оештырыла.

Тематик план

Актив сузләр	Сөйләм урнәге	Аудиоязма Мультипликация
	<p style="text-align: center;">Гаилә</p> <p>-Бу кем? -Әти (әни, бабай, әби, кыз, малай).</p> <p>-Кем юк? -Әти (әни, бабай, әби, малай, кыз).</p> <p>-Исәнмесез. -Син кем? -Мин Коля (Оля). -Мин малай. -Сау булыгыз!</p> <p>-Исәнме, әни (әти, бабай, әби, кыз, малай, Мияу, Акбай). -Сау бул, әни (әти, бабай, әби, кыз, малай).</p> <p>-Кем анда? -Мин песи. Мин Мияу. -Кил монда. -Мин эт. Мин Акбай. -Кил монда.</p> <p>-Син Коля? -Әйе, Коля. -Син малай (кыз)? -Әйе (юк).</p> <p>-Әти? (әни, бабай, әби, кыз, малай). -Әйе. -Әни? (әти, бабай, әби, кыз, малай). -Юк.</p> <p>-Малай? -Юк, кыз. -Кыз? -Әйе, кыз.</p> <p>-Хәлләр ничек? -Әйбәт.</p>	<p>Аудиоязма №1-23</p> <p>Мультипликациялар: 1. “Әйдәгез, дулашык 2. “Качышлы уйныйбыз 3. “Шалкан”</p>
	<p style="text-align: center;">Ашамлыктар</p> <p>-Мә, ипи (алма, сөт, чәй). -Рәхмәт, әби.</p>	<p>Аудиоязма №24-39</p>

Т онда	<p>-Коля, мэ ипи (алма, сөт, чэй). -Рэхмэт.</p> <p>-Мияу, кил монда. Утыр. (Акбай, Коля, Оля)</p> <p>-Оля, кил монда. Мэ ипи (алма, сөт, чэй). Ипи (алма, сөт, чэй) тэмле (ме)? -Ипи (алма, сөт, чэй) тэмле. Рэхмэт.</p> <p>-Мэ, тэмле алма (ипи).</p> <p>-Мэ, ипи (алма) аша. -Мэ, сөт (чэй) эч.</p>	<p>Мультфильмнар: 1. “Тэмле” кибетендэ” 2. “Азат кунак чакыра”</p>
---------------	---	--

Уенчыклар

нэ к	<p>- Бу нэрсэ? - Туп (курчак, куян, аю).</p> <p>-Курчак (туп, куян, аю) бир. -Мэ, курчак (туп, куян, аю).</p> <p>-Бу нэрсэ? -Аю (курчак, куян, туп). -Аю (курчак, куян, туп) нинди? -Аю (курчак, куян, туп) зур (матур, кечкенэ, эйбэт).</p> <p>- Аю (курчак, куян, туп) нинди? - Аю (курчак, куян, туп) зур (кечкенэ, матур, эйбэт).</p> <p>-Аю (курчак, куян, туп)? -Әйе. -Курчак (аю, куян, туп)? -Юк.</p> <p>-Бу нэрсэ? -Аю (курчак, куян, туп). -Мэ, аю (курчак, куян, туп). Уйна.</p> <p>-Коля, кил монда. Уйна. -Оля, кил монда. Уйна.</p> <p>- Аю (курчак, куян, туп) бир. - Аю (курчак, куян, туп) нинди? - Аю (курчак, куян, туп) зур. - Аю (курчак, куян, туп) кечкенэ.</p> <p>- Мэ, зур аю (курчак, куян, туп). - Мэ, кечкенэ аю (курчак, куян, туп). -Аю (курчак, куян), кил монда. Аша (утыр, эч, уйна).</p>	<p>Аудиоязма №40-53</p> <p>Мультфильмнар: 1. “Паркка сяхэт” 2. “Уенчыклар үпкөлөгө” 3. “Күңелле уеннар” 4. “Акбай һәм Мияу мажаралары”</p>
-------------	--	--

<p>р ничек?</p> <p>к</p>	<p>-Коля (Оля), аю (курчак, куян, туп) ю.</p> <p>- Исәнме, Мияу!</p> <p>- Исәнме, Акбай!</p> <p>- Хәлләр ничек?</p> <p>- Әйбәт.</p> <p>-Туп (курчак, куян, аю) нинди?</p> <p>-Туп (курчак, куян, аю) пычрак (чиста).</p> <p>-Туп ю.</p> <p>-Туп чиста?</p> <p>- Юк, туп пычрак.</p> <p>(Әйе, туп чиста).</p> <p>Ю, ю, ю – туп (курчак, аю, куян) ю.</p>	
--------------------------	---	--

Саннар

	<p>-Ничә?</p> <p>-Бер (ике, өч, дүрт, биш) алма.</p> <p>-Ничә малай?</p> <p>-Бер (ике, өч, дүрт, биш) малай.</p> <p>-Ничә кыз?</p> <p>-Бер (ике, өч, дүрт, биш) кыз.</p> <p>-Өч?</p> <p>-Юк.</p> <p>-Ике?</p> <p>-Әйе.</p> <p>-Ничә аю (туп, курчак, куян)?</p> <p>-Бер (ике, өч, дүрт, биш) аю.</p>	<p>Аудиоязма №54-60</p> <p>Мультфильм:</p> <p>1. “Уйный-уйный саны”</p>
--	--	---

Кабатлау

		<p>Аудиоязма №25</p> <p>Мультфильм:</p> <p>1. “Күңелле ял итәбез”</p>
--	--	---

“Уйный – уйный үсәбез” проекты. (5-6 яшьлек балалар өчен)

Актив сүзләр: кишер, нинди, баллы, ничә, суган, бәрәңге, алты, жиде, сигез, тугыз, ун, кыяр, кәбестә, кызыл, сары, яшел, кирәк, юа, нәрсә кирәк, аш, ботка, кашык, тәлинкә, чынаяк, зәңгәр, күлмәк, чалбар, ки, сал, йокла, бит, кул, өстәл, урындык, карават, яратам, бар (38 сүз)

Сөйләм үрнәкләре: бу нәрсә?, хәерле көн, нәрсә бар? күп (7 сүз).

Проектның эчтәлегә түбәндәге темалардан тора:

- яшелчәләр
- ашамлыклар
- савыт- саба
- киёмнәр
- шәхси гигиена
- өй жиһазлары
- бәйрәм “Туган көн”

- бэйрэм “Сабан туй”
- Уртанчылар төркемендәге темалар(гаилә, ашамлыклар, уенчыклар, саннар) ел дәвамында кабатлана.

Атнага 25 шәр минутлык 3 эшчәнлек оештырыла.

Тематик план

Актив сузләр	Сөйләм урнәге	Аудиоязма Мультфильм
Кабатлау		
	“Минем өем” проекты буенча	Аудиоязма №1 Мультфильм: 1. “Шалкан”
Яшелчәләр		
кишер баллы ничә суган бәрәңге кыяр кәбестә нинди алты жиде сигез тугыз ун	<p>-Бу нәрсә? -Кишер. -Мә, кишер.</p> <p>-Нинди кишер (суган, бәрәңге, кәбестә, кыяр)? -Зур (кечкенә) кишер (суган, бәрәңге, кәбестә, кыяр) -Мә, зур (кечкенә) кишер (суган, бәрәңге, кәбестә, кыяр) -Рәхмәт.</p> <p>-Зур кишер (суган, бәрәңге, кәбестә, кыяр) -Кечкенә кишер (суган, бәрәңге, кәбестә, кыяр) -Чиста кишер (суган, бәрәңге, кәбестә, кыяр) -Пычрак кишер (суган, бәрәңге, кәбестә, кыяр)</p> <p>-Кишер (суган, бәрәңге, кәбестә, кыяр) нинди? -Кишер (суган, бәрәңге, кәбестә, кыяр) тәмле, зур (кечкенә), матур, чиста (пычрак)</p> <p>Кишер баллы. Алма баллы. -Мә кишер(алма), аша. Баллы? -Әйе, баллы. Рәхмәт.</p>	<p>Аудиоязма №2-24</p> <p>Мультфильмнар: 1. “Баллы кишер” 2. “Уйный-уйный эшлибез” 3. “Юл мажаралары” 4. “Кем эшләми, шул ашамый”</p>

<p>кызыл сары яшел</p> <p>нәрсә кирәк?</p> <p>юа</p>	<p>-Ничә кишер (суган, бәрәңге, кәбестә, кыяр)? Сана. -Ике (1-10) кишер (суган, бәрәңге, кәбестә, кыяр) -Оля, кил монда. Мә, ике (1-10) кишер (суган, бәрәңге, кәбестә, кыяр) -Ике (1-10) кишер (суган, бәрәңге, кәбестә, кыяр)</p> <p>-Оля, кыяр (суган, бәрәңге, кәбестә, кишер) бир. -Мә, кыяр (суган, бәрәңге, кәбестә, кишер). -Рәхмәт.</p> <p>-Коля, (1-10) кәбестә (суган, бәрәңге, кишер, кыяр) бир. -Мә, (1-10) кәбестә (суган, бәрәңге, кишер, кыяр). -Сау бул, Коля.</p> <p>-Ничә кыяр (суган, бәрәңге, кәбестә, кишер)? -Бер (1-10) кыяр (суган, бәрәңге, кәбестә, кишер). -Кыяр (суган, бәрәңге, кәбестә, кишер) пычрак.</p> <p>-Бу туп. -Туп (алма) нинди? -Туп (алма) сары (кызыл, яшел)</p> <p>-Нинди туп (алма) юк? -Кызыл (сары, яшел) туп (алма) юк. -Кишер (суган, бәрәңге, кәбестә, кыяр) кирәк? -Кирәк.</p>	
--	---	--

	<p>-Коля, нәрсә кирәк? -Кыяр (суган, кишер, бәрәңге, кәбестә) кирәк. -Нинди кыяр? -Яшел (тәмле, чиста) кыяр.</p> <p>-Кыяр (суган, кишер, бәрәңге, кәбестә) пычрак. -Мә, кыяр (суган, кишер, бәрәңге, кәбестә) ю.</p> <p>-Оля кыяр (суган, кишер, бәрәңге, кәбестә) юа.</p>	
Ашамлыклар		
аш ботка	<p>тәмле аш (ботка, сөт, ипи, чэй)</p> <p>-Нәрсә кирәк? -Аш (ботка, сөт, ипи, чэй, кишер, кәбестә, кыяр, бәрәңге) кирәк. -Нинди аш (ботка, сөт, ипи, чэй, кишер, кәбестә, кыяр, бәрәңге)? -Тәмле аш (ботка, сөт, ипи, чэй, кишер, кәбестә, кыяр, бәрәңге). -Мә, аш (ботка, сөт, ипи, чэй, кишер, кәбестә, кыяр, бәрәңге) аша (эч). -Рәхмәт. Аш (ботка, сөт, ипи, чэй, кишер, кәбестә, кыяр, бәрәңге) тәмле.</p>	<p>Аудиоязма №25-29</p> <p>Мультфильм: 1. “Аш бүлмәсе”</p>
Савыт-саба - 6 сәгать (31-36)		
кашык тәлинка чынаяк зәңгәр	<p>-Кашык (тәлинка, чынаяк) бир. -Нинди кашык (тәлинка, чынаяк)? -Зур (кечкенә, сары, яшел, кызыл, зәңгәр). -Ничә кашык (тәлинка, чынаяк)? -(1-10 га) кашык</p>	<p>Аудиоязма №30-37</p> <p>Мультфильм: 1. “Өч аю” 2. “Чисталыкта - матурлык”</p>

	(тэлинкэ, чынаяк). -Мэ, (1-10) кашык(тэлинкэ, чынаяк). -Мэ, кызыл (сары, яшел, зэңгэр). чынаяк (тэлинкэ, чынаяк).	
Киёмнэр		
күлмэк чалбар ки сал йокла	яшел (кызыл, сары, зэңгэр) күлмэк (чалбар). чиста күлмэк (чалбар). матур күлмэк (чалбар). күлмэк (чалбар) юк. -Оля, күлмэк (чалбар) бир. -Нинди күлмэк (чалбар)? -Сары (кызыл, яшел, зэңгэр) күлмэк (чалбар). -Ничэ күлмэк (чалбар)? -Бер (1-10) күлмэк (чалбар). -Курчак, чалбар (күлмэк) ки (сал). -Оля, чалбар (күлмэк) бир. -Мэ, чалбар (күлмэк). -Рэхмэт. Курчак, мэ, чалбар (күлмэк) ки (сал). -Курчак, йокла.	Аудиоязма №38-43 Мультфильм: 1.“Киёмнэр кибетендэ” 2.“Шаян уенчыклар”
Шэхси гигиена		
бит кул хэерле көн	-Хэерле көн. -Мэ су, бит (кул) ю. -Бит (кул) чиста. -Бит (кул) чиста. -Әйе, бит (кул) чиста.	Аудиоязма № 43, 44-48 Мультфильм 1.“Ни өчен киёмнэр югалган?”
Өй жиһазлары		
өстэл урындык карават	-Зур (кечкенэ) урындык (өстэл, карават). -Зур аю, мэ зур карават (өстэл, урындык).	Аудиоязма № 49 Мультфильм: 1.“Маша һәм өч аю”

	<p>-Кечкенэ аю, мэ кечкенэ карават (өстэл, урындык).</p> <p>-Нэрсэ кирэк?</p> <p>-Карават (өстэл, урындык) кирэк.</p> <p>-Нинди карават?</p> <p>-Зур (кечкенэ, сары, яшел, зэңгэр) карават.</p> <p>-Мэ, зур карават.</p> <p>-Рэхмэт.</p>	
--	--	--

Бэйрэм “туган көн”

<p>яратам</p> <p>бар</p>	<p>-Мин алма (ипи, сөт, чэй, ботка, аш, кыяр, кэбестэ, бэрэңге, кишер) яратам.</p> <p>-Мин Коля(ны) (Оля(ны) яратам.</p> <p>-Мин курчак(ны) (аю(ны), песи(не), эт(не), куян(ны) яратам.</p> <p>-Нэрсэ бар?</p> <p>-Туп (курчак) бар.</p> <p>-Нэрсэ юк?</p> <p>-Туп (курчак) юк.</p> <p>“Бар”, “Юк” сүзлөрөн кулланып “Гаилэ”, “Яшелчэ” “Уенчыклар” темаларын кабатлау.</p> <p>Диалогларны кабатлау.</p> <p>“Кибетле” уеннары.</p>	<p>Аудиоязма №50-60</p> <p>Мультфильм:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. “Туган көн” 2. ”Кем нэрсэ ярата?”
--------------------------	---	--

БЭЙРЭМ “САБАНТУЙ”

	<p>Ел дэвамында өйрөнөлгэн сүзлэр, сөйлэм үрнэге кулланыла.</p> <p>“Гаилэ”, “Яшелчэ”, “Уенчыклар” темаларын кабатлау.</p> <p>“Кибетле” уеннары.</p>	<p>Аудиоязма №61-63</p> <p>Мультфильм:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. “Сабантуй бэйрэме”
--	---	--

“Без инде хэзер зурлар, мэктэпкэ илтэ юллар” проекты.

6-7 яшьлек балалар (мэктэпкэ эзерлек төркеме) өчен якынча 60 сүз һәм сөйләм үрнәкләре.

Актив сүзләр: син кем, хәерле көн, тычкан, бу кем? бу нәрсә? нишли?, йоклый, утыра, ашый, эчә, нишлисең?, ашыйм, эчәм, уйный, уйныйм, утырам, барам, кая барасың?, син нишлисең?, сикер, сикерәм, сикерә, йөгәрә, төлке, йөгер, йөгәрәм, чэк-чэк, өчпочмак, яшь, бүре, керпе, тавык, этәч, үрдәк, чана, шуа, шуам, бие, бии, биим, ак, кара, жырла, жырлыйм, зур рәхмәт, китап укый, рәсем ясыйм, укыйм, дөфтәр, нәрсә яратасың?(пассив сүз)

Проектның эчтәлеген уртанчылар, зурлар төркемендә өйрәнгән сүзләргә таянып аралашуга корылган.

Атнага 30 ар минутлык 3 эшчәнлек оештырыла.

Тематик план

Актив сүзләр	Сөйләм үрнәге	Аудиоязма Мультфильм
син кем?		Аудиоязма №1 - 2
хәерле көн	-Хәерле көн, Оля (Коля). -Хәерле көн, эни (эти, бабай, эби).	Аудиоязма №3 - 5 Мультфильм: “Мияу адашкан”
тычкан		Аудиоязма №6 Аудиоязма №7 - 8
бу кем?		Мультфильм: “Аю баласы дөнья белән таныша” Аудиоязма №9 - 10 Аудиоязма №11
бу нәрсә?		Мультфильм: “Батыр Мияу һәм куркак Куянкай”
нишли? йоклай утыра	-Песи нишли? -Песи йоклай. -Эни нишли? -Эни утыра.	Аудиоязма №12 Аудиоязма №13 - 14
ашый эчә		Мультфильм: “Тату гаилә” Аудиоязма №15
нишлисең? ашыйм эчәм	-Коля нишли? -Коля ашый (эчә). -Мияу, нишлисең? -Ашыйм. -Акбай, нишлисең? -Эчәм.	Аудиоязма №16 - 18 Мультфильм: “Юмарт аю”

<p>уйный уйныйм</p> <p>утырам</p>	<p>-Оля (Коля), нишлисең? -Уйныйм.</p>	<p>Аудиоязма №19</p> <p>Аудиоязма №20</p> <p>Мультфильм: “Кафега барабыз”</p>
<p>барам кая барасың? син нишлисең?</p>	<p>-Кая барасың? -Кафега барам. -Син нишлисең? -Мин бэрэңге ашыйм (чэй эчэм, уйныйм, барам, утырам, йоклый)</p>	<p>Аудиоязма №21-23</p> <p>Мультфильм: “Урманда күнелле уеннар”</p>
<p>сикер-сикерэм</p>	<p>Туп, туп Матур туп. Сикер-сикер, Матур туп.</p>	<p>Аудиоязма №24</p> <p>Аудиоязма №25-28</p> <p>Мультфильм: “Көчлелэр, кыюлар, житезлэр”</p>
<p>сикерэ йөгерэ төлке</p>	<p>Куян сикерэ (йөгерэ). Туп сикерэ. Песи сикерэ (йөгерэ). Төлке сикерэ (йөгерэ).</p>	<p>Аудиоязма №29-30</p> <p>Мультфильм: “Жәнлеклэр спорт бэйрәмендә”</p>
<p>йөгер-йөгерэм</p>	<p>Туп сикерэ (йөгерэ). Туп сикерэ. Песи сикерэ (йөгерэ). Төлке сикерэ (йөгерэ).</p>	<p>Аудиоязма №31-32</p>
<p>чэк-чэк өчпочмак</p>	<p>-Йөгер! Син нишлисең? -Мин йөгерэм.</p>	<p>Аудиоязма №33-34</p> <p>Мультфильм: “Циркта”</p>
<p>яшь</p>	<p>-Мин чэк-чэк ашыйм. -Мин өчпочмак ашыйм.</p>	<p>Аудиоязма №35 - 36</p> <p>Аудиоязма №37 - 38</p>
<p>бүре керпе</p>	<p>-Синә ничә яшь? -6 яшь.</p>	<p>Мультфильм: “Шаян кошлар”</p> <p>Аудиоязма №39 - 40</p>
<p>тавык этәч үрдәк</p>	<p>-Мин бүре. Мин зур, матур, чиста.</p>	<p>Аудиоязма №41</p> <p>Мультфильм: “Урманда зур концерт”</p>

чана шуа	Этэч зур, матур Тавык кечкенә, матур	Аудиоязма №42 - 44 Аудиоязма №45 - 46 Мультфильм: “Акбай туган көнгә барырга жыена” Аудиоязма №47
шуам	-Син кем? -Мин үрдәк.	Аудиоязма №45, 48 – 49 Мультфильм: “Мияуның туган көне”
бие бии	Куян чана шуа.	Аудиоязма №50 Аудиоязма №51 - 53
биим	Мин чана шуам.	Мультфильм: “Урман китапханәсендә”
ак кара		Аудиоязма №54 - 60 Мультфильм “Уйный-уйный укыйбыз”
жырла-жырлым	-Аю, әйдә, бие!	Аудиоязма №61-63 Мультфильм: “Урман мәктәбендә” Аудиоязма №64
зур рәхмәт	-Оля кызыл шар ярата? -Юк. -Оля яшел шар ярата? -Әйе, мин яшел шар яратам.	Мультфильм: “Теремкәй”
китап укый	-Син нишлисең? -Мин жырлым.	Аудиоязма №65-66
рәсем ясым	жырлымбыз зур рәхмәт	
укыйм		Мультфильм: “Кем нәрсә ярата?”

<p>дәфтәр</p>	<p>Кыз китап укый.</p> <p>рәсем ясыым-алма ясыым мәктәп</p> <p>-Кем укый. -Мин укыйм.</p> <p>бик тәмле</p> <p>Терем-терем, теремкәй, Зур түгел, кечкенә. Теремкәйдә тычкан яши. Теремкәйдә куян яши. Теремкәйдә бүре яши. Теремкәйдә төлке яши. Теремкәйдә аю яши. Алар бик дус.</p> <p>-Кәжә кая? -Әнә, кәжә кәбестә ашый. Кәжә кәбестә ярата.</p> <p>-Мин ипи яратам. Песи, син нәрсә яратасың? -Мин сөт яратам. Сөт тәмле.</p> <p>-Мә, кәжә, ботка аша. -Юк, кәбестә яратам. Кәбестә тәмле.</p>	<p>Аудиоязма №67 - 71</p>
---------------	--	---------------------------

2.1.2. Рус төркемендә татар балаларына ана теле өйрәтүгә комплекслы - тематик план

Икенче кечкенәләр төркеменә комплекслы - тематик план

№	Проект темалары	Эшчәнлек төрләре
1.	Исэнме,балалар бакчасы	Танышу Өйдә кем яши? Мин малай,мин кыз Мияу белән танышу Әйдәгез танышыйк Әйдә дулашыйк
2.	Уенчыклар	Минем яраткан уенчыкларым Минем яраткан уенчыкларым Карусельгә сәяхәт Без уйнарга яратабыз Йомшак уенчык карау Туп Туган көн Мияу кунакка килгән Уенчыклар кибете
3.	Көз	Алтын көз Көз килде Аваз культурасы,Ө авазы Куян үстергән кишер һәм помидор Яшелчә бакчасында “Шалкан” әкият Жиләк-жимеш бакчасында Бакчада алмалар өлгерде Уйный-уйный санныбыз
4.	Гаилә	Өйдә кем яши? Безнең гаилә Качышлы уйныйбыз Тату гаилә Минем дуслар Әйдәгез дулашыйк Минем туганнарым Безнең гаилә Әби күчтәнәче Дустыңны сыйла Сөт,чәй Кунакка барабыз
5.	Кыш	Кар ява Алсуны урамга киендерәбез А.Алиш “Куян кызы” “Чанада шуабыз” рәсемен карау Кышкы уеннар “Куянар”уенын өйрәнү

6.	Яңа ел бәйрәме	Тиздән чыршы бәйрәме Б.Рәхмәтнең “Кыш бабай” шигырен ятлау Уйныйбызда, жырлыйбызда Без бәйрәмгә әзерләнәбез Бәйрәм концерты Яңа ел бәйрәме
7.	Минем йортым,минем шәһәрәм	Минем шәһәрәм Мин “КамАЗ” оныгы “Әлли-бәлли итәргә...”бишек жыры Безнең урам Алсуның яңа өе Алсуда кунакта
8.	Безнең авылда	Безнең авылда Зурлар һәм кечкенәләр “Кем нәрсә ярата?” татар халык әкиятен сөйләү “Песи һәм пси балалары”рәсемен карау Ж.Тәржемановның”Үзен бик чиста йөртә”шигырен уку “Кем МИЯУ дип әйтте?” Йорт кошлары Р.Батулланың “Елак әтәч”әсәрен уку Без уйныйбыз
9.	Ватанны саклаучылар көне	Зур гаилә Безнең әтиләр һәм абыллар Бабайга кунакка барабыз Ватанны саклаучылар көне Очучылар З.Туфайлованың “Шофёр булам”шигырен уку
10.	8нче март	Минем әнием Кояш гомере телим мин,әнием,сиңа! Без әнигә булышабыз Әбигә кунакка барабыз Мин әнинең ярдәмчесе Азат кунак чакыра
11.	Кыргый хайваннар	Урманда Аю белән куян “Өч аю”әкиятте

12.	Әкияттә кунакта	“Теремкәй” рус халык әкиятен сөйләү Кыргыз хайваннар “Төлке, куян һәм әтәч” әкиятен сәхнәләштерү
13.	Яз	Урамда яз Язжитте Яз жыры “Кояш чык, чык, ...” Язгы күренешләр Ак аю кунакка килгән Кошлар Х.Вахитның “Уңган сьерчык” шигырен уку Без уйныйбыз
14.	Бәйрәмнәр	Бәйрәмгә барабыз “Балалар бакчасында бәйрәм” дигән рәсем карау “Урманда зур концерт” – анимацион сюжет карау
15.	Жәй	Автобуста сәяхәт Ж.Тәржемановның “Кикрикүк” шигырен уку Мультфильмда кунакта М.Мазуновның “Кәжә” шигырен уку “Кәжә һәм кәжә бәтиләре” рәсемен карау Чәчәкләр – тормыш яме Матур жәй кил безгә Мин жәйне яратам “Карга” эндәшен уку Саф һавада Экология сукмагы буенча сәяхәт Без уйныйбыз

Уртанчылар төркеменә комплекслы - тематик план

Проект темалары	Эшчәнлек төрләре
1. Без балалар бакчасында	Танышу Без балалар бакчасында
	Әкиятләр иленә сәяхәт.
2. Мин - дөньяның бер кешесе	Әти, әни һәм мин “Гаилә” рәсемен карау. Г. Тукай “Безнең гаилә” шигырен уку.

	Г. Тукай “Безнең гаилә” шигырен ятлау. Гаилә Мин һәм кешеләр
	“Көз һәм балалар” жыры. Анимацион сюжет “Шалкан әкиятә буенча” Әйдәгез, дуслашыйк.
3. Ю	Б.Рәхмәт “Су” шигырен уку. Б.Рәхмәт “Су” шигырен ятлау
	Качышлы уйныйбыз.
4. Көз	Көз килде “Көз”рәсемен карау Качышлы уйныйбыз.
5. Куян күчтәнәчләре	Куян күчтәнәчләре “Шалкан” әкиятә.
6. Көз күчтәнәчләре	Жимешләр. Р.Батулла “Аю Әппәс” әкиятен сөйләү Әйдәгез, уйныйбыз.
7. Табын янында.	Ашамлыклар Әбине сыйла Сыйла Без кибеткә барабыз, ашамлыклар алабыз Аш бүлмәсе Безнең кунаклар Дустыңны сыйла Кунак сыйлау.
8. Татар халык ашлары.	Татар халык ашлары. Азат кунак чакыра
9. Безнең уенчыклар	Безнең уенчыклар Әйдәгез уйныйбыз Уенчыклар белән уйныйбыз Уенчыклар кибете Без уйнарга яратабыз Уйныйбыз Минем яраткан уенчыкларым
	Уенчыклар Паркка сәяхәт Алсуның туган көне Яңа ел килә Ә.Баринның “Кыш” шигырен уку
10. Кыш	Жәнлекләр кышка әзерләнә Жәнлекләр кышкы урманда А.Алиш “Куян кызы” Кыргый хайваннар Хәйдәрнең “Керпе туны” әкиятен уку Ә.Баринның “Кыш” шигырен уку.
	Паркка сәяхәт Уйныйбыз Мияуга бүлүк
11. Халык жәүһәрләре	Киёмнәр “Ни өчен киёмнәр югалган”
12. Ватанны саклаучылар.	Безнең Армия

	Хәрби һөнәрләр Очучылар Без солдатлар К. Булатованың “Солдатлар” шигырен уку. Иң яхшы әти.
	Уенчыклар үпкәләгән. “Күңелле уеннар” Уенчыклар юабыз.
13. 8 март	Әнием турында сөйлим З.Туфайлованың “Әни сүзе” шигырен ятлау.
	Саннар
14. Яз	Кар Бабай язны эзли Яз бүләкләре Нур Гайсинның “Яз килә” шигырен уку “Без язны яратабыз”
	Уйныйбыз да, саныйбыз да
15. Күчмә кошлар	Күчмә кошлар Х.Вахитның “Уңган сыерчык” шигырен уку. Б. Рәхмәтнең “Яз ” шигырен ятлау.
	Бергәләп өйрәник “Акбай һәм Мияу мажаралары”
16. Халык жәүһәрләре	Кунак чакырабыз “Күңелле ял итәбез”
17. Апрель житсә, исеменче жырына куша тургай	Габдулла Тукай Габдулла Тукайның “Кызыклы шәкерт” шигырен уку. Габдулла Тукайның “Гали белән кәжә” шигырен ятлау.
	Без татарча сөйләшәбез
18. Йорт хайваннары	Йорт хайваннары К.Ушинскийның “Хайваннар бәхәсе” әсәрен Бу өйдә кем яши?
19. Минем дусларым	“Торна белән Төлкә” әкиятен уку. “Без татарча сөйләшәбез” Ж.Тәржемановның “Кикрикүк” шигырен уку А.Алишның “Чукмар белән Тукмар” әкиятен буенча әңгәмә
	Без театр уйныйбыз Уйныйбыз
20. Сабантуй бәйрәме	Сабантуйга эзерләнәбез Күңелле Сабантуй Сабантуй бәйрәме

Зурлар төркеменә комплекслы - тематик план.

Проект темалары	Эшчәнлек төрләре
1. «Яхшы сүз-жан азыгы»	Танышу

	Ягымлы сүзләр Сыйла(катнаш эшчәнлек)
2. А. Алиш ижаты	А.Алиш- балалар язучысы. А.Алиш “Каз белән аккош”
	«Чукмар белән Тукмар» (катнаш эшчәнлек)
3. Хуш киләсең, ямьле көз!	Жәйләр үтте, көзләр житте. Көзге табигать
	“Шалкан” (катнаш эшчәнлек)
4. Көз күчтәнәчләре	Яшелчәләр күргәзмәсенә сәяхәт Сыйлыйбыз
	“Баллы кишер” (катнаш эшчәнлек)
	Түтәлләрдә үсте яшелчә Яшелчәләр кибете Бар матур бакча
5. Мин яратам сине, Татарстан	Мин яратам сине, Татарстан Туган жирем- Татарстан
	“Уйный-уйный эшлибез”
	Гүзәл туган ягыбыз Туган ил кайдан башлана?
	Мультфильм “Акбарс”
6. Төсләр дөнъясы	Төсләр Төсләр дөнъясы
	“Юл мажаралары”.
7. Кем эшләми , шул ашамый.	Яшелчә салаты Яшелчәләр юабыз.
	“Кем эшләми, шул ашамый”
8. Жиләк-жимешләр	Жимешләр Уйныйбыз да, жырлыйбыз да Жиләк-жимешләр
9. Минем гаиләм	Безнең гаилә Әби , бабайларны хөрмәтлик.
	“Аш бүлмәсе”
10. Табын янында	Савыт-саба кибетенә сәяхәт. Савыт-саба. Бергәләп өйрәнәбез. Курчак Алиягә булыш Чәй табыны
	“Өч аю” .
11. Киемнәр дә безне бизиләр	Кием кешене бизи Кием - салым кибетенә сәяхәт
	“Киемнәр кибетендә”
12. Салкын кыш. Кышкы уеннар.	Салкын кыш Кышкы уеннар
	“ Хат ташучы Кар бабай.”
	Без суыктан курыкмыйбыз. Кыш
	“Киемнәр кибетендә”
	Кышкы уеннар Ел фасыллары
	Куян кызы

13. Кунак булсаң-тыйнак бул	Без ашыйбыз Мин кунак яратам Бергәләп өйрәнәбез
14. Киемнәр	Киенергә ярдәм ит Милли киемнәр. “Киемнәр кибетендә”
	Киемнәр дә безне бизиләр. Киемнәр дөньясы ”Ни өчен киемнәр югалган”
15. Йорт жиһазлары	Матур әдәбият белән таныштыру өстәл театры “Өч аю”. Өй жиһазлары кибете. “Маша һәм өч аю”
16. Муса Жәлил безнең күңелләрдә.	Муса Жәлил безнең күңелләрдә. “Батыр лыкта-матурлык”. “Шаян уенчыклар”.
17. Кояш гомере телим мин, әнием, сиңа	Без әни белән кибеткә бардык Әниләр бәйрәме “Өч кыз” Әни кирәк Әниемнең тәмле ашлары “Туган көн”
18. Без язны яратабыз	Яз килә. Яз килә, яз! “Кем нәрсә ярата?”. Татар халык ижаты аша язны тасвирлау Нәүрүз – яз бәйрәме Бар, юк
19. Безнең канатлы дусларыбыз	Күчмә кошлар Кошлар “Алтын ай” кибете
20. Габдулла Тукай ижаты	Габдулла Тукай Г. Тукайның “Кызыклы шәкерт” шигырен уку. Тукай әсәрләреннән төзелгән мультфильмнардан өзекләр карау. Г. Тукай “Безнең гаилә” “Гаилә” рәсемен карау Г. Тукай “Бала белән күбәләк”
21. Чисталыкта-матурлык	Саулык-зур байлык Шигырь уку: Ә.Ерикәй “Чисталык сөябез” “Чисталыкта-матурлык”
22. Жиңү алып килде май	Сугыш ветераннары белән очрашу
23. Кунак көтәбез	“Винни-пух кунакка бара”. “Чебурашка”
24. Хәрәкәттә-бәрәкәт	Минем яраткан спорт төре. Шигырь уку: В Хәйруллина “Туплар” Арыслан баласы һәм ташбака ничек жыр жырлаган”
25. Чәчәкле жәй.	Чәчәкләр – тормыш яме Чәчәкле жәй.

	Сабантуй бэйрәме
26. Күңелле сабантуй	Күңелле Сабантуй уеннары Сабан туена эзерлек Сабан туена эзерлек

Мәктәпкә эзерлек төркеменә комплекслы - тематик план.

	“Безнең дуслар”
17. Кышкы уеннар	Кышкы уеннар Яңа ел бэйрәме
	“Кар малай” мультфильмы
18. Кыш. Кышкы уеннар	Кыш. Кышкы уеннар
	“Шаян кошлар”
19. Кышлаучы кошлар	Кышлаучы кошлар Кошлар кафесы Кошларга ярдәм итик!
	“Әйдә, бие!”
	“Урманда зур концерт”
20. Киемнәр	Киемнәр Кышкы киемнәр
	“Акбай туган көнгә барырга эзерләнә”
21. Муса Жәлил	Муса Жәлил
	“Мияуның туган көне”
22. И туган тел, и матур тел...	Бөтендөнья телләр көне И туган тел, и матур тел...
	“Урман китапханәсендә”
23. Безнең шәһәр	Безнең шәһәр
	“Уйный-уйный укыйбыз”
24. Ямьле яз	Ямьле яз
	«Урман мәктәбендә»
25. Әкияттә кунакта	Әкияттә кунакта “Хуш киләсең, Нәүрүз!”
	“Теремкәй” әкиятен сәхнәләштерү
26. Күчмә кошлар	Күчмә кошлар
	“Кем нәрсә ярата?”
27. Белем иленә сәяхәт	Белем иленә сәяхәт Серле чәчәк Уку бүлмәсе
	“Уйный-уйный укыйбыз”
28. Мәктәп	Без мәктәпкә барабыз
	“Без инде хәзер зурлар - мәктәпкә илтә юллар”
	“Юл мажаралары”
29. Урман-безнең байлыгыбыз	Урманда Нәрсә ул “Кызыл китап?”
	Габдулла Тукай
30. Габдулла Тукай	Г. Тукай әкиятләренә сәяхәт Без - Тукай оныклары
	Г. Тукай “Шүрәле”

31. Әкияттә кунакта	«Әш беткәч, уйнарга ярый» “Алтын бөртекләр” «Агачлар да авырый»
32. Белем иленә сәяхәт	Могжизалар кыры Белем иленә сәяхәт
33. Без уйнарга яратабыз	Казанга спорт бәйрәменә барабыз Без уйнарга яратабыз Сюжетлы-рольле уеннар
34. Жиңү бәйрәме	Алар безгә жиңү бүләк итте Жиңү бәйрәме
35. Хуш бакчам, исәнме мәктәп	Кабатлау. «Хуш бакчам, исәнме мәктәп»

2.2. Үзләштерү дәрәжәләре

2.2.1. “Татарча сөйләшәбез” укыту-методик комплекты буенча белем дәрәжәләре үсеше күрсәткечен билгеләү

Методик киңәшләр

Методик кулланмаларда 60 ар белем бирү эшчәнлегенең конспектлары бирелгән. Ел дәвамында, тәрбияче үзе ижади якин килеп, укыту методик кулланмада бирелгән тематик планга таянып, мультфильмнар, анимацион сюжетлар, “Әкият илендә” тапшыруын кулланып, индивидуаль эшне дә кертеп, көндәлек план төзи.

Телгә өйрәтүнең төп формасы һәм чарасы булып белем бирү эшчәнлеге алына. Ул системалы рәвештә план буенча үткәрелә. Өйрәнелгән сүзләр, сүзтезмәләр, диалоглар эшчәнлектән тыш уен вакытларында активлаштырыла һәм ныгытыла, көндәлек аралашуда кулланыла.

Яңа сүзләргә, сүзтезмәләргә, ситуацияләргә балалар аңламаган очракта, тәрбияче рус телендә сөйли.

Пиктограммалар мәктәпкә эзерлек төркемендә, яңа сүзләр (фигыльләр) белән беренче тапкыр таныштырганда гына кулланыла.

Балаларга темадан тыш артык сүзләр, уеннар, жырлар, шигырьләр бирелергә тиеш түгел.

Бала татар телендә сүзгә дәрәжә эйтмәгән очракта, тәрбияче баланы тыңлап сүзгә дәрәжә үрнәген бирә. Балалардан авазларның дәрәжә әйтелешен катгый таләп итмәскә кирәк.

Тәрбияче сөйләмдә акцент, жирле диалект, аваз кимчелекләре булмаска тиеш.

Тәрбияче сүзлек белән эшлөгәндә татар һәм рус телләре өчен уртак сүзләргә таяна ала.

Тәрбияче үзенең эшенә ижади якин килергә, төрле алымнар, чаралар эзләп, аларны кулланырга тиеш.

Укыту-методик комплекты кысаларында, лексик минимумны үзләштергән очракта, эшчәнлектә планлаштырылган уеннарның эчтәлеген үзгәртү, яңа алымнар кергү, баету хуплана.

Төркемнәрдә балаларның һәм тәрбиячеләрнең татар телендә аралашулары һәрдаим булырга тиеш. Эшчәнлектә өйрәнелгән тел материалы, режим моментларында, уен эшчәнлеге аша (ситуатив күнегүләр, сюжетлы рольле уеннар, үстерелешле диалоглар, сәхнәләштерү һ. б.) ныгытыла.

Рус телле балаларны татарча сөйләшәргә өйрәткәндә балалар бакчасы коллективы һәм эти-әниләрнең бердәм позициядә булуы уңай нәтижә бирә.

Сүзлек белән эшләү

Балаларны татар телендә сөйләшүгә һәм аралашырга өйрәтү билгеле бер күләмдәге сүз байлыгы булдырудан башлана.

Яңа сүзләр үзләштерү процессында махсус сайлап алынган күнегүләр төп чара булып тора. Юнәлеше һәм характеры ягыннан лексик күнегүләрне икегә бүлеп карыйлар: эзерлек күнегүләре һәм сөйләм күнегүләре.

Эзерлек күнегүләре балаларны яңа сүзләрне файдаланып сөйләргә эзерли. Бу күнегүләр лексик берәмлекләрне хәтердә калдырырга ярдәм итәләр.

Сөйләм күнегүләре лексик күнегүләрнең бер төре буларак, үзләштерелгән лексик берәмлекләр жирлегендә ситуацияләргә бәйле сөйләм эшчәнлеген барлыкка китерәләр.

Яңа сүз өйрәтү төп методик алымнарның берсе булып тора:

-яңа сүз тәрбияче тарафыннан ачык, төгәл итеп күрсәтмә рәсем ярдәмендә әйтелә;

-аудиоязмадан тыңлатыла, кабатлатыла;

-ишеткән сүзгә бала рәсемнән табып күрсәтә һәм әйтә;

-сүзләр тизрәк истә калсын өчен сүз кат-кат әйттерелә, аңлашылмаган очракта, аның русча тәржемәсе бирелә;

-төрле эш формаларында (пышылдап, күмәкләп, төркемнәргә бүленеп, хәрәкәтләнеп әйтә) өйрәтелә;

-уеннар кулланып (“Ватык телефон”, “Кайтаваз”...) ныгытыла;

-яңа сүз, таныш булган сүзләр белән грамматик конструкцияләрдә ныгытыла, мәсәлән: зур туп, чиста туп;

-аралашуда кулланыла (бала өйрәнгән яңа сүзләрне, конструкцияләрне бары аралашуда аңлап куллана).

-бала теге яки бу сүзгә аның төгәл мәгънәсен аңлап үзләштереп калсын өчен телдән мондый күнегүләрне үткәрергә мөмкин: *-Бу туп? - Әйе, бу туп.*

-Бу песи? (туп күрсәтелә) - Юк, бу песи.

-өйрәтелгән сүзләрне хәтердә калдыру максатыннан төрле уеннар оештырырга була: “Исемен әйтсәң бирәм”, “Мин күрсәтәм, син әйт”, “Сорап ал”, “Серле кәрзин” һ.б..

Баланың сөйләмен оештыру өчен исемнең алмашлык (мин, син, бу), сан (1 дән 10 га), сыйфат (тәм, күләм, төс, эчке сыйфатлар) һәм фигыль белән бәйләү грамматик конструкцияләре кулланыла.

Фигыль белән таныштыру боерык фигыльләрдән башлана (бар, сикер, аша һ.б.).

Уртанчылар төркемендә балаларга боерык фигыльләрне аңлап үтәүләрен тәлап ителә.

Зурлар төркемендә балалар кайбер боерыкларны үзләре бирә (сикер, аша, уйна) һәм аңлап үтиләр.

Мәктәпкә эзерлек төркемнәрендә балалар үзлектән Нишли? Син нишлисәң? сорауларын бирәләр һәм аңлап җавап кайтаралар.

Укыту методик комплектының төп асылы булып аралашуга чыгу тора. Аралашуга чыгу өчен диалогик сөйләмнең эһәмияте бик зур. Диалогик сөйләмгә өйрәткәндә гадидән катлаулыга дигән дидактик принципка таянып эшләү кулай.

Диалогик сөйләмдә иң отышлы алым – сорау-җавап рәвешендә (сорау-информация алу берәмлеге) һәм теләк белдерә торган: теләк, үтенү, тәкъдим итү, ризасызлык төсмере булырга мөмкин. Еш кына сораудан соң, әңгәмәдәшнәң җавап репликасы; килә: *Бу кем? - Бу әти;* раслау рәвешендә: *Бу әти? - Әти;* инкарь рәвешендә: *Бу әни? - Юк, бу әти.* Реплика- җавап сорау рәвешендә дә булырга мөмкин: *Нинди әти? Бу вакытта әңгәмәдәшнәң җавабы тулы да, ким дә булырга мөмкин: Матур әти;* яисә: *Матур.*

Мәктәпкәчә яшьтәге балаларга ситуатив - тематик принцип нигезендә, диалогик сөйләмне үстерү буенча түбәндәге типтагы күнегүләр тәкъдим итәргә мөмкин:

- уен ситуацияләрендә катнашу;

- тәкъдим ителгән үрнәк буенча кечкенә диалоглар төзү;
- тематик диалоглар төзү;
- сәхнәләштерүдә катнашу;
- рольләргә бүлеп сөйләү.

Диалоглар белән эшләү коммуникатив юнәлештә алып барылырга тиеш. Тәрбиячеларның балалар сөйләменә керерлек кирәкле формаларын эшләргә һәм төрле шартларда куллану мөмкинлеген исәпкә алырга тиеш. Тәрбиячелә, сөйләмгә эмоциональ бизәлеш өстәү өчен, төрле формаларны куллануырга; эш этәлегенә туры килә торган интонация, ишарәләр, мимикалардан файдаланырга һ.б. өйрәтергә тиеш.

Шул ук вакытта, диалогны сорау бирү һәм аңа җавап алу дип кенә уйларга ярамый. Балаларны диалогик сөйләмгә хас булган башка (сорау һәм җаваплардан тыш) ситуацияләр, репликалар, көндәлек аралашу формаларына да өйрәтергә кирәк.

Диалог үрнәкләре:

Исәнләшү: *Исәнме, Оля! – Исәнме Коля.*

Сабуллашу: *Сау бул, Оля. – Сау бул Коля.*

Танышу: *Мин Оля. – Мин Коля.*

Чакыру: *Оля, кил монда.*

Рәхмәт белдерү: *Мә, курчак. – Рәхмәт.*

Сорау- уңай җавап: *Син малай? – Әйе, мин малай.*

Сорау – кире җавап: *Син малай? – Юк, мин кыз.*

Ачыкый торган сорау: *Мин кафега барам. – Нинди кафега?*

Аралашуга чыгу өчен нәтиҗәле чаралар булып аудиоязмалар, эш дәфтәрләре, анимацион сюжетлар тора

Аудиоязмалар яңа сүз өйрәтү, сөйләм үрнәкләре үзләштерү, уеннар, кыска җырлар өйрәтү, өстәл театры күрсәтү вакытларында куллану өчен төзелде. Аларны һәр эшчәнлектә куллану мөһим түгел.

Анимацион сюжетлар балаларның белгән сүз байлыгына, яшь үзенчәлекләрен исәпкә алып төзелде. Сюжетны карагандан соң, балалар белән әңгәмәләр үткәрелә, алда өйрәнелгән уен ситуацияләрен кабатларга тәкъдим ителә.

“Татарча сөйләшәбез” укыту методик комплектына нигезләнеп эшләнгән “Әкият илендә” телевизион тапшыруын балаларны татар теленә өйрәткәндә карарга тәкъдим ителә.

Мәктәпкәчә яшьтәге балаларның татар телендә аралаша белү күнекмәләрен тикшерү

Тикшерү үткәрү буенча киңәшләр.

Балаларның татар телендә аңлау һәм сөйләшә (аралаша) белү күнекмәләрен уку елы башында (октябрь ае) һәм уку елы ахырында (апрель аенда) тикшерелә. Уртанчылар төркеме балалары белән тикшерү уку елы ахырында үткәрелә. Уку елы уртасында тематик тикшерү (декабрь, январь) үткәрергә мөмкин.

Тикшерүне һәр бала белән аерым, 1 – 2 бала катнашында, ә йомгаклау эшчәнлегенә булганда барлык балалар белән бергә дә үткәрергә була. Тикшерү вакыты 10-15 минутан артмаска тиеш.

Биремнәр балаларның яшь үзенчәлекләрен исәпкә алып үткәрелә, уен-бирем рус телендә аңлатыла. Биремнәр мавыктыргыч һәм кызыклы булырга тиеш. Сораулар ачык, төгәл итеп, интонация белән бирелә. Тикшерүче балаларның җавабын тыңлаганда елмаеп, кирәк булса җавапны дөресләп, бала әйтә алмаганда булышырга тиеш.

Тикшерү барышында яңа материал бирелми. Тикшерүне эш дәфтәрләре, таратма, күрсәтмә рәсемнәр, интерактив тактада уеннар кулланып үткәрергә дә була.

Биремнәр, уеннар өчен кирәк булган күрсәтмәлелек алдан эзерләнәп куелган булырга тиеш. Тикшерүче һәр биремгә аерым балл куеп бара. Тикшерү ахырында баллар саны кушыла һәм 5 кә бүленә. Шулай итеп гомуми нәтижә ясала.

2.2.2. Ана – теле буенча белем дәрәжәләре усеше күрсәткечен билгеләү (кушымтада)

2.2.4. Гомуми белем дәрәжәләре усеше күрсәткечен билгеләү таблицасы (кушымтада)

2.3. Методик эшне оештыру ,ата-аналар, балалар һәм тәрбиячеләр белән эш өчен еллык план (кушымтада)

2.4. Этно – мәдәни төбәк бердәмлеге. (кушымтада)

III Оештыру бүлеге. (Организационный)

1.1. Материал - техник кирәк яраклар (кушымтада)

Вид помещения	Основное предназначение	Оснащение
Кабинет татарского языка	Образовательная деятельность, индивидуальная работа, консультации родителей и сотрудников, открытые показы.	Стол и стулья для детей и взрослых, компьютер, принтер, интерактивная доска, ноутбук, игрушки, дидактические, интерактивные игры, детская литература, тематические папки, альбомы, учебно-методический комплект (демонстрационный, раздаточный материал, аудио, видео диски, маски, разные виды театров), символика РТ и РФ.

3.1.1. Укыту методик комплекты буенча күрсәтмә, таратма материаллар (кушымтада)

1.1.2. Мультимедиа ресурслар (кушымтада)

3.2. Программа буенча материал кирәк – яраклар (кушымтада)

3.3. Әдәбият

1. Примерная основная общеобразовательная программа дошкольного образования «От рождения до школы» под редакцией Н.Е. Вераксы, Т.С. Комаровой, М. А. Васильевой. – Москва: Мозаика-Синтез, 2011.
2. К.В Закирова “Уйный уйный үсәбез” “Мәгариф” нәшрияты, Казан . 2005 ел
3. Нәкый Исәнбәт “Нәниләр шатлана” Татарстан китап нәшрияты Казан. 1967 ел.
4. Р. Ягъфәров “Татар халык уеннары” “Мәгариф” нәшрияты, Казан .2002 ел
5. «Күрсәт әле, үскәнем» З.Г.Ибраһимова.З.Р.Гыйләжетдинова,Ф.Ж.Жәләлетдинова - Казан: Магариф,2010г.
6. 2. Чәбәк,чәбәк ите ул З.Г.Ибраһимова.З.Р.Гыйләжетдинова,Ф.Ж.Жәләлетдинова - Казан: Магариф,2007г
7. Бабынина.Т.Ф. «Традиции национальных культур». –Казан, 2006.
8. Гиззатуллина Л. «Тылсымлы йомгак» – Казан, Мәгариф. - 1994.

9. Гильфанова А.М., Насырова Г.Р.. Перспективное планирование работы по внедрению национально- регионального компонента в воспитательно-образовательный процесс. – Н.Челны, 2010.
10. Закирова К.В.. Балалар бакчасы тәрбиячеләре һә мәти-әниләр өчен хрестоматия Балачак аланы. – Казан, 2011.
11. Зарипова З.М. Белем һәм тәрбия процессында милли - төбәк компоненты. –Яр Чаллы, 2000.
12. Закирова К.В., Борханова Р.А. Балалар бакчасында тәрбия һәм белем бирү (Программаның милли – төбәк юнәлеше). – Казан, 2009.
13. Закирова К.В. , Муртазина Л.Р. “Балачак – уйнап - көлеп үсәр чак”.- Казан, 2012.
14. Закирова К.В., Муртазина Л.Р. Әй, уйныйбыз, уйныйбыз.- Казан, 2013
15. Зарипова З.М., Исаева Р.С. « Үстерешле уен».- Казан, 2013.
16. Ибрагимова З.Г. Шома бас
17. Насырова Г.В., Бабынина.Т.Ф. « В мире национальных культур». - Н. Челны - 2008.
18. Нурзия Сергеева «Татар сынлысәнгате». – Казань, 2008.
19. Сергеева Н.«Татар сынлы сәнгате». - Казань 2008.
20. Зарипова З.М. Балалар бакчасында рус балаларына татар теле өйрәтү программасы. «Идел-Пресс», 2013.
21. Зарипова З.М “Татарча сөйләшәбез”. 4-5 яшьлек балаларны татар теленә өйрәтү буенча методик ярдәмлек, «Хәтер», 2011
22. Зарипова З.М. “Татарча сөйләшәбез”. 5-6 яшьлек балаларны татар теленә өйрәтү буенча методик ярдәмлек, «Хәтер», 2012
23. Зарипова З.М. “Татарча сөйләшәбез”. 6-7 яшьлек балаларны татар теленә өйрәтү буенча методик ярдәмлек, «Татарстан китап нәшрияты», 2012
24. Нурғалиева М.С. “Увлекательное обучение”. Использование интерактивной доски при обучении дошкольников государственным языкам, 2013
25. Нурғалиева М.С. “Дидактические игры по обучению русскоязычных детей 4 – 7 лет татарскому языку”. 2013
26. Шаехова Р. К. Методическое пособие к рабочей тетради. «Мәктәпкәчә яшьтәгеләр әлифбасы. Авазларны уйнатып. 1-2 кисәк».
27. Шаехова Р. К. «Раз словечко, два словечко».Занимательное обучение татарскому языку.
28. Шаехова Р. К. «Мәктәпкәчә яшьтәгеләр әлифбасы» для воспитателей ДОУ.
29. Закирова К.В. «Балачак аланы». Хрестоматия для воспитателей и родителей.
30. Закирова К.В. «Балачак - уйнап-көлеп үсәр чак».Методическое пособие для воспитателей детских садов и инструкторов по физкультуре.
31. Закирова К.В. «Воспитание и обучение в детском саду»
32. Кашапова М.Ф. «Уйныйк эле, балалар» метод.рекомендации (первая книга)
33. Хазратова Ф.В. «Туган телдә сөйләшәбез»Методическое пособие для воспитателей татарских групп ДОУ 2-3 лет.
34. Хазратова Ф.В. «Туган телдә сөйләшәбез»Методическое пособие для воспитателей татарских групп ДОУ 3 - 4 лет.
35. Хазратова Ф.В. «Туган телдә сөйләшәбез»Методическое пособие для воспитателей татарских групп ДОУ 4 - 5 лет.
36. Зарипова З.М. «Туган телдә сөйләшәбез»Методическое пособие для воспитателей татарских групп ДОУ 5 – 7 лет.

В рамках реализации Стратегии развития образования в Республике Татарстан на 2010 – 2015 годы «Киләчәк» творческой группой , созданной Министерством образования и науки Республики Татарстан, разработаны новые учебно-методические комплекты (далее УМК) по обучению детей двум

государственным языкам в дошкольных образовательных учреждениях на основе современных эффективных образовательных технологий, которые используются в ДОУ.

**Содержание УМК «Говорим по-татарски»
(авторы Зарипова З.М., Кидрячева Р.Г., Исаева Р.С.)**

Проект состоит из трех частей:

- «Мой дом» (для средней группы),
- «Играя растем» (для старшей группы),
- «Мы теперь уже большие в школу ведут дороги» (для подготовительной к школе группы).

Основная цель УМК “Татарча сөйләшәбез” - формирование правильной устной татарской речи русскоязычных детей дошкольного возраста. УМК “Татарча сөйләшәбез” разработаны для: средней группы, старшей группы, подготовительной к школе группе.

Проект УМК по обучению русскоязычных детей татарскому языку состоит из трех частей: «Минем өем» (для средней группы), «Уйный-уйный үсәбез» (для старшей группы), «Без инде зурлар, мәктәпкә илтә юллар» (подготовительной к школе группы).

Основной задачей изучения татарского языка в дошкольном возрасте является **формирование первоначальных умений и навыков практического владения татарским языком в устной форме.** В процессе обучения дети должны научиться воспринимать и понимать татарскую речь на слух и говорить по-татарски в пределах доступной им тематики, усвоенных слов.

Целевые ориентиры

на этапе завершения дошкольного образования по обучению детей татарскому языку

- ребёнок проявляет уважение к людям другой национальности, к их культурным ценностям;
- ребёнок понимает речь на татарском языке, в пределах, изученных тем, задаёт вопросы на татарском языке;
- у ребёнка формируется мотивация к дальнейшему обучению татарского языка на этапе школьного обучения.

УМК:

В возрасте 4 – 5 лет объём словарного запаса: **62 слова татарского языка.**

В возрасте 5 – 6 лет объём словарного запаса: **45 слова татарского языка.**

В возрасте 6 – 7 лет объём словарного запаса: **60 слова татарского языка.**

Перед выходом в школу объём словарного запаса составляет 167 татарских слов